

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 12.

Onsdagen den 9 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. samt angående anslag till kontroll å lagens efterlevnad;

nr 54, angående anslag till Fredrika Bremerförbundets lanthushållningsseminarium å Rimforsa; och

nr 62, angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 46, med förslag till lag om avskrivning av patronatsrätt åtföljande kronotonde;

till bankoutskottet propositionen, nr 58, angående årligt understöd åt e. o. gränssridaren Olof Oskar Sandins änka och barn;

till statsutskottet propositionen, nr 59, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 60, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt; och

nr 61, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 §, 20 § 1 mom. och 22 § i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; samt

till statsutskottet propositionen, nr 63, angående anvisande av medel för anskaffande av en motorpatrullbåt för tullbevakningen i Stockholm.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 3 och första lagutskottets utlåtanden nr 1—9.

§ 4.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av tullen å kaffe ävensom i anledning därav väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å kaffe.

Genom en den 21 januari 1921 dagteknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att besluta,

dels att rubrikerna nr 155 och 156 i gällande tulltaxa skulle från och med den 10 februari 1921 erhålla följande ändrade lydelse:

		Kvantitet för tull- beräkningen	Tullsats	
			kronor	öre
	Kaffe:			
155	obrönt	1 kilogram	—	80
156 a	brönt eller rostet, även malet	1 kilogram	1	02
b	kaffesurrogat, alla slag, utan tillsats av kaffe . <i>Anm. Kaffesurrogat med tillsats av kaffe tullbehandlas såsom kaffe, brönt eller rostet, även malet.</i>	1 kilogram	—	20

dels att jämväl sådant vid sagda tidpunkt i riket befintligt kaffe, å vilket det genom förordningen den 11 januari 1921 utfärdade förbud mot införsel varit tillämpligt, skulle vid införtullning drabbas av nämnda förhöjda tullsatser, ändå att kaffet tidigare blivit till förtullning angivet,

dels att § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor skulle i nedan angivna del från och med den 10 februari 1921 erhålla följande ändrade lydelse:

§ 13.

1. Vid utförsel sjöledes från stapelstad av följande, utav utländskt råämne inrikes tillverkade varor beviljas restitutionsvis av tullmedlen:

 för 1 kilogram kaffe, brönt eller rostet, icke malet. 96 öre,

dels ock att sålunda angivet restitutionsbelopp skulle åtnjutas allenast beträffande exportvara, som tillverkats av sådant obrönt

kaffe, för vilket enligt av tillverkaren under edlig förpliktelse avgiven försäkran tullavgift blivit erlagd efter den vid nämnda tidpunkt gällande tullsats, samt att restitutionsbeloppet i fråga om exportvara, som framställts av obränt kaffe, för vilket tullavgift guldits efter tidigare tillämplig tullsats, skulle beräknas efter 14,4 öre för kilogram av exportvaran.

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats två i anledning av berörda proposition väckta motioner, nämligen nr 163, i första kammaren av herr *Berge* och nr 256, i andra kammaren av herr *Lövgren* i Nyborg, i vilka båda motioner yrkats avslag å propositionen.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 21 januari 1921 dagtecknad, likaledes till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 43, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om skatt å kaffe.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, förklara, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 42, angående höjning av tullen å kaffe icke föranleder någon riksdagens åtgärd; samt

2) att Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet voro likväl fogade reservationer:

av herr *Röing*, som ansett, att utskottet, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bort av statsfinansiella skäl tillstyrka de föreliggande propositionerna nr 42 och 43;

av herrar friherre *Fleming* och *Winkler*, vilka yrkat att utskottet måtte hemställa om bifall till propositionen;

av herrar *Wijk*, *Lithander* och *Boman*; samt

av herrar *Wohlin*, *Ahlmans Olof Olsson*, *Jonsson* i Hökhult och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet T a m m: Herr talman, mina herrar! Då jag i höstas tog itu med arbetet på den budget, som jag skulle bära ansvaret för, behövde jag icke någon lång tid för att inse, att mitt förslag måste få en stark och utpräglad karaktär av kristidsbudget. Jag ansåg mig emellertid redan från början böra planlägga mitt arbete så, att det tog sikte icke allenast på det närmaste årets budget, och detta så mycket mera, därför att den rådande krisen med all sannolikhet, tvärt emot vad man på sina håll föreställer sig, måste bli långvarig, flerårig för

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

att icke säga mångårig. Erfarenheten lär nämligen, att fredskriser efter större krig icke plägat vara av så kort varaktighet. Huru mycket mer svårövertvinnelig än föregående kriser bör då ej den nu rådande bliva, om man dels tänker på omfattningen hos de orsaker, som föranlett krisen, dels även ser de svårigheter, som möta blott för att komma till ett verkligt fredstillstånd mellan de krigförande makterna, vilket ju måste vara grundvillkoret för att krisen skall kunna avvecklas och icke ytterligare förvärras. Ej ens de definitiva fredsvillkoren hava ännu kunnat fastslås, och huru skall dessutom ekonomisk jämvikt i Europa kunna inträda, så länge icke de av kriget och frederna uppkomna finansiella förhållandena staterna emellan äro slutreglerade.

Av dessa orsaker har det stått klart för mig, att omsorgen om framtiden fordrade, att man med stor försiktighet värdade den goda kassaställning, som statsverket under högkonjunkturen förvärvat. För vinnandet av detta mål gällde det att söka framskaffa, så långt möjligt, verkliga inkomster för staten, vilket alltså utgjorde ett led i min strävan att i budgeten giva uttryck för omtanken om framtiden. Emellertid delar jag till fullo uppfattningen i det yttrande av förra årets bevillningsutskott, vilket jag citerat i finansbetänkandet, nämligen att gränsen för den direkta beskattningen redan vore nådd. Att jag icke ansett mig behöva taga ställning till denna fråga under normala förhållanden torde framgå av ett mitt yttrande under remissdebatten. Ehuru jag i princip icke är tullvän är jag dock av den bestämda uppfattningen, att staten genom att *under den rådande krisen* öka den direkta beskattningen skulle binda ris åt egen rygg. Industri och näringar arbeta nämligen redan nu på grund av höga räntor, kursförhållanden m. m. med sådana svårigheter, att en ökning av skatterna för näringslivet enligt mitt förmenande skulle medföra risken av ytterligare driftsinställelser med därav följande ökad arbetslöshet och bekymmer för det allmänna. Och en höjd direkt beskattning av enskilda skulle leda till minskning av kapitalbildningen i landet. Då nu staten knappast till rimliga villkor kan få sina behov av upplåning tillfredsställda annorstädes än inom landet, måste en ökad direkt beskattning på enskilda leda till svårigheter icke minst beträffande denna upplåning. De finnas, som ifrågasätta, huruvida icke snarare en nedsättning av de direkta skatterna skulle indirekt lända såväl det allmänna som industrien och dess arbetare till nytta under nuvarande bekymmersamma förhållanden. En sådan åtgärd har jag emellertid icke ansett mig vilja eller böra ifrågasätta. I varje fall är det min uppfattning, att en ökning eller minskning av industriens beskattning, när den nått en viss höjd, särskilt under kristider intimt berör och skadar resp. gagnar arbetarnas intressen.

Under betonande, att jag alltjämt talar om kristidsförhållandena, måste jag av anförda orsaker logiskt komma till den uppfattningen, att man måste söka nya verkliga inkomster för staten på den indirekta beskattningens väg. Att jag då i första hand skulle begagna de utvägar, som riksdagen redan använt sig av — omsätt-

nings- och utskänkningskatten å spritvaror — var helt naturligt. Men värdnaden om kassafonden förde mig än längre, nämligen till de förslag om höjda finanstullar, som nu blivit och som avsetts att bliva förelagda riksdagen. Man måste nämligen i svåra tider räkna med, att andra statsinkomster kunna komma att tryta, och man måste räkna med denna möjlighet i tid, så att, när man eljes av förhållandenas makt tvingas att anlita den indirekta beskattningen, man då kan hålla sig inom måttliga gränser. Möjligheten härav ökas avsevärt, om man nu antager de individuellt ej alltför betydande höjningar i finanstullarna, som f. n. äro eller eventuellt komma att bliva föreslagna.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Nu är det beklagligen så, att den föreliggande frågan är av sådan natur, att dess avgörande vid riksdagens början ur åtskilliga synpunkter, vartill jag återkommer, kan synas önskvärt. Då frågan om kaffetull tidigare varit uppe, har den icke varit av lika stor betydelse, som den nu har på grund av kristiden och därmed sammanhängande förhållanden. Den inkomst, som nu beräknats av tullen, är större än tidigare, och därför viktigare såsom täckning av utgifterna. Men över dessa senare saknar riksdagen i denna stund verklig överblick. Man måste ställa sig frågande inför ett sådant beslut, som det utskottsmajoriteten kommit till; är det möjligt, att med sådan säkerhet blicka in i framtiden, att man nu i ett slag från inkomstsidan bortskär cirka 35 miljoner? Och man måste vidare fråga sig, om riksdagen nu, innan utgifterna kunna överblickas, tager ett sådant steg, huru skall då förfaras med övriga finanstullar, som regeringen avsett att tillstyrka Kungl. Maj:t att underställa riksdagen. Om kaffetullen nu avslås, vilken ställning kommer man då att intaga dessa tullar? Har man måntro att räkna med en ytterligare nedskärning av inkomsterna med 15 å 20 miljoner eller inalles med 50 å 55 miljoner? Äro verkligen tiderna icke allvarligare, än att man i februari vågar fastslå, att dessa inkomster kunna avvaras i maj eller juni, då statsregleringen skall slutligt ske?

Nu skall det ingalunda bestridas, att kanske betydande besparingar kunna göras å den beräknade summan för täckande av dyrtidstilläggen. Jag har själv haft för avsikt att med hänsyn till indexens ställning tillstyrka en reducering av nämnda anslagsäskande. Men å andra sidan må icke förglömmas, att högst betydande anspråk ställts på statskassan genom en del väckta motioner, vilka nog icke alla torde kunna eller komma att av riksdagen avvisas. Särskilt vill jag erinra om en enskild motion, vari föreslagits, att hela kommissionsförlusten — cirka 110 miljoner — skulle med anlitan av kassafonden på en gång avskrivas. Jag sympatiserar för min del i hög grad med det syfte, som i nämnda motion avses, varigenom man bleve på en gång av med dessa ärftliga belastningar. Endast aktsamheten om kassafonden och den allmänna svårigheten att få debet och kredit att gå ihop hava avhållit mig från att själv förorda en dylik, i sig själv tilltalande åtgärd. Av det sagda torde med önskvärd tydlighet framgå, att de i budgetförslaget beräknade

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

verkliga inkomsterna, oavsett de besparingar, som kunna komma att göras, med hänsyn till framtiden äro behövlige. Jag vill även erinra om de starka betänkligheter, som från många håll under remissdebatten framkommo mot förslaget, att från rusdrycksfonden anvisa 30 miljoner till täckande av del av kommissionsförlusterna. Man måste väl, därest redan nu betydande inkomster bortelimineras, å andra sidan vara beredd att tillmötesgå detta krav på rusdrycksfonden. Det kan väl icke vara meningen, att man skall kunna stryka bort även dessa 30 miljoner från inkomstsidan, varigenom denna skulle ruinas mod bortåt 85 miljoner? Ännu en sak beträffande dessa 30 miljoner! De kunna bliva behövlige för annat ändamål och måste då ersättas av andra inkomster. Efter riksdagens sammanträdande hava nämligen som bekant förhållandena på arbetsmarknaden hastigt försämrats, och vi måste se i ögonen möjligheten av en mycket omfattande arbetslöshet. Man måste i så fall vara beredd att täcka härav uppkommande, förut ej beräknade, sannolikt högst betydande statsutgifter.

Slutligen vill jag betona, att kristiden med alla dess svårigheter alltjämt kan tänkas medföra ytterligare nya krav på statskassan. Så föreligger f. n. ett i varje fall mycket behjärtansvärt krav på hjälp i form av ett lån om cirka 5 miljoner åt hemflyktade rysslands-svenskar, vilka här hemma sakna möjligheter till utkomst. Och nya krav kunna yppa sig. Säkerligen skulle än vidare åtskilliga skäl kunna framdragas, vilka med all önskvärd tydlighet visa, att staten — oavsett alla besparingar i redan föreslagna utgifter — antagligen blir i trängande behov av alla inkomsterna på inkomstsidan. Men jag skall stanna vid de redan anförda, vilka äro talande nog.

Av siffror, som anförts i mitt yttrande till statsrådsprotokollet angående kaffetullen, framgår, hurusom man i andra länder ansett sig böra anlita denna inkomstkälla, och den siffra, jag nämnde i remissdebatten såsom ärlig merutgift per individ, kr. 3,75, synes mig, särskilt när det gäller ett icke alldeles uteslutande nyttigt njutningsmedel utan egentligt näringsvärde, ytterligare berättiga att i ett pressat läge frångå de principiella betänkligheterna, som på sina håll kunna förefinnas. Hur försvinnande blir icke denna merutgift, om man jämför den med vad som i våra dagar utgives för tobak, särskilt cigaretter, för att ej tala om spriten. Men säger man, det är en skatt på fattigman; ja, tyvärr drabbar den även fattigman; men kan det verkligen med fog sägas, att den drabbar tungt? — För min del kan jag icke medgiva, att den höjning av kaffetullen, som regeringen föreslagit, kan framhåvas såsom en antisocialt färgad åtgärd, som med verklig tyngd drabbar folkets breda lager. — Jag vill ej heller i detta sammanhang underlåta att framhålla, att riksdagen för få år sedan skrev till Kungl. Maj:t och anhöll om utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas mot det överhandtagande kaffemissbruket. I den utredning, som med anledning därav företogs, omförmäles, att både medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen funnit sig böra bl. a. föreslå även höjning av kaffetullen, detta naturligtvis i prohibitivt syfte.

Att regeringen funnit sig böra redan vid riksdagens början och således innan utgiftssidan av budgeten blivit av riksdagen behandlad framlägga sitt förslag till kaffetull och kaffeskatt, har sina naturliga skäl. Genom att denna fråga kom i hamn så snart som möjligt skulle statsinkomsten av den nya anordningen bli så stor som möjligt och varje spekulationsmoment skulle dessutom därigenom bringas ur världen. Å andra sidan skulle ett uppskjutande av frågan givetvis vara till fördel därutinnan, att vid ett senare stadium av riksdagen, då klarhet vunnits om utgifterna, tullens behövlighet och tullsatsens storlek kunna säkrare bedömas. Bevillningsutskottet hyser den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att nedbringa statsutgifterna till den grad, att höjningen av kaffetullen skall bli obehöblig, och uttalar den mening, att ett avslag redan nu å Kungl. Maj:ts förslag skulle vara till nytta såsom ett stöd för de sparsamhetssträvanden, som böra bli riksdagens lösen. Jag är tacksam för den uttalade sparsamhetsviljan, men jag måste hysa den övertygelsen, att det icke med enbart den kan bli möjligt att göra den föreslagna tullen onödig.

Då emellertid, såvitt jag kunnat bedöma läget, den förhärskande stämningen inom riksdagen är emot att redan nu godkänna en förhöjning av kaffetullen, kan jag för min del vara tillfreds med att frågan uppskjutes till en senare tid av riksdagsarbetet och att således ärendet för ändamålet återremitteras till utskottet. Givetvis blir en följd av ett dylikt beslut, att importförbudet får upphävas. Den minskade inkomst, som härav kan bli en följd, torde icke böra tillmätas en avgörande betydelse. Vådan av ett mellantiden skall utnyttjas i spekulationssyfte lärer, åtminstone om efterbeskattning kommer till stånd, i betraktande av den allmänna ekonomiska situationen och de alltjämt fallande kaffeprisen, vara ytterligt ringa. Jag vill något stanna vid denna sida av saken. För min del skulle jag vilja beteckna tillfället att införa höjd kaffetull såsom synnerligen lämpligt just med hänsyn till spekulationsmomentet, vilket synes stå särskilt hindrande i vägen för en lösning av denna fråga varje gång den kommer upp. Enligt vad jag vid samtal med personer, vilka jag måste förutsätta äga en god inblick i föreliggande spörsmål, erfarit, anses det redan nu hava inträtt en sådan situation, att en betydande del av det redan införtullade kaffet blivit utplacerat på en massa småposter, varigenom denna del befriats från såväl tull som skatt. Man torde därför huvudsakligen endast böra fästa avseende vid den betydelse, en fortsatt spekulation kan hava. Frånsett att riksdagen vid den slutliga statsregleringen anser tullförhöjningen kunna undvaras, lär läget på världsmarknaden för kaffets vidkommande ligga så, att under det sista halvåret en stadigt sjunkande tendens visat sig. Med hänsyn härtill ävensom att affärsmännen under nämnda tid lära hava gjort avsevärda förluster å sina kaffeaffärer, synes sannolikhet föreligga, att spekulationslusten härigenom blivit be-
lagd med en mycket hälsosam sordin. Än vidare äro — som nämnts — förhållandena på penningmarknaden sådana, att möjligheterna att uppbringa för dylika spekulationer erforderliga krediter måste

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

betecknas som mycket små. Slutligen torde den behandling frågan hittills rönt inom riksdagen icke innebära någon lockelse för spekulanterna — så stora som små — utan snarare utgöra dem en hälsosam påminnelse om deras dödlighet. Det är sålunda min bestämda uppfattning, att spekulationsmomentet bör reduceras till ett skälig blygsamt värde för frågans reella bedömande. Det är även härvidlag att märka, att slutligt avgörande kommer att träffas, innan innevarande års skörd kommer i marknaden, då ny prissättning torde ske.

Jag skulle vilja sammanfatta de synpunkter jag har på denna fråga och vilka jag sökt i det förut sagda utveckla, sålunda:

att den nuvarande krisen med visshet kan beräknas komma att sträcka sina verkningar åtskilliga år framåt;

att fördenskull en klok omtanke om statens finanser synes påkalla en försiktig ekonomisk politik;

att denna försiktighet bl. a. bjuder att kassafonden endast tillgripes, där ej andra möjligheter att täcka nödiga utgifter finnas;

att så länge den ekonomiska depressionen varar, staten icke genom att höja de direkta skatterna bör öka sina egna och samhällsmedlemmarnas av krisen framkallade svårigheter;

att under sådana förhållanden här i landet liksom i andra länder principiella betänkligheter mot viss ökning av den indirekta beskattningen, särskilt finanstullarna, böra få vika inför stundens allvar;

att staten — oavsett huruvida besparingar i budgeten kunna göras — behöver de verkliga inkomster, som kunna beräknas av finanstullar, och att deras avvisande i varje fall innan utgiftssidan kan överblickas kan medföra svårigheter vid den slutliga statsregleringen;

att sålunda ett uppskov tills sådan överblick kan vinnas är viktigare än att frågan nu definitivt avvisas;

att nya betydande anspråk på statskassan utöver budgetförslaget genom motioner och på annat sätt uppkommit och alltjämt kunna uppkomma;

att av denna orsak möjligen befintliga reserver icke böra påräknas kunna ersätta de inkomster, som nu avses;

att den föreslagna tullen å kaffe icke med fog kan betecknas såsom betungande;

att man icke vid ett så tidigt stadium av riksdagsarbetet kan med tillräcklig säkerhet överblicka inkomstbehoven; samt

att det måste finnas vissa gränser för nedbringandet av utgifterna.

Jag tillåter mig därför att på de av mig anförda skälen enärträget vädja till kammaren att icke nu försvåra budgetslaget genom att följa utskottsmajoritetens förslag samt att, om icke Kungl. Maj:ts förslag anses böra nu accepteras, hellre återremittera ärendet till utskottet för att återupptagas senare, då statens inkomstbehov kan mera bestämt än nu fixeras.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Av skäl, som jag angav i fredags, då herr Lövgrens i Nyborg motion remitterades till bevillningsutskottet, har jag begränsat motiveringen till min reservation till några få ord för att därmed möjliggöra, att utskotts-*Ang. höjning av tullen å kaffe.* betänkandet skulle inkomma på kammarens bord sistlidne lördag och behandlas här i kammaren i dag. Det bör därför icke förvåna någon, att jag använder detta tillfälle för att i största korthet angiva de skäl, som nu föranlett mig att yrka bifall till den föreliggande kungl. propositionen: och jag har, mina herrar, desto större anledning att motivera denna min ståndpunkt som jag vid de föregående riksdagar, då förslag förelegat att höja kaffetullen, ansett skäl då vara för handen att yrka avslag på de framställningar, som förelågo.

Anledningen till att jag då intog den ståndpunkten har dels och i huvudsak varit den, att jag ansett, att det statsfinansiella läget då icke var sådant, att det var nödvändigt att åsätta kaffe en förhöjd tullsats, och dels har jag, såsom fallet var, när denna fråga behandlades vid fjolårets riksdag, ansett, att innan riksdagen tillgrep en sådan åtgärd som att höja tullen å kaffe, riksdagen först borde åsätta spritdryckerna en accis, varigenom riksdagen således på en annan väg men dock på den indirekta beskattningens väg kunde få det belopp in i statskassan, som då var behövt för att täcka en uppkommen brist i budgeten. Och då riksdagen i fjol hade avlagit det framställda förslaget om förhöjd tull å kaffe, tillät jag mig också framkomma med en motion, vari jag föreslog införandet av en spritaccis, som beräknades giva i inkomst ett belopp, vartill bristen i budgeten uppgick.

När jag i år skulle intaga ståndpunkt till den föreliggande propositionen och jag av densamma fann, att regeringen föreslog bibehållandet av den vid fjolårets riksdag beslutade spritaccisen, så gällde det för mig att undersöka, huruvida jag fick den uppfattningen av statsverkspropositionen, att det statsfinansiella läget krävde, att en förhöjd tull sådan som denna borde godkännas av riksdagen. Jag får öppet erkänna, vilket jag även angav i ett anförande vid remissdebatten, att jag vid den prövning, som jag vidtog, när statsverkspropositionen hade inkommit, fick redan då det bestämda intrycket, att riksdagen borde snarast möjligt godkänna den föreliggande propositionen.

Jag har visserligen den förhoppningen, som jag även uttalade under remissdebatten, att det skall vara möjligt för riksdagen att göra en hel del begränsningar i de anslagskrav, som Kungl. Maj:t under de olika huvudtitlarna framlagt; men även om riksdagen skulle göra sådana besparingar och begränsningar, vilka motsvara det belopp, som den ökade kaffetullen och den nya kaffeskatten beräknas skola ge, så har jag, mina herrar, den bestämda uppfattningen, att riksdagen likväl bör bifalla Kungl. Maj:ts proposition om förhöjd kaffetull, emedan förhållandena allt mer och mer, vecka efter vecka, beklagligtvis utveckla sig i den riktningen att vi måste sätta ett stort frågetecken efter det belopp, som finansministern räknat

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

med, att staten skall erhålla i inkomst- och förmögenhetsskatt under år 1922.

Industri efter industri nödgas inskränka driften, ja, i många fall nödgas helt nedlägga sin produktion. Vi måste räkna med, att den pågående krisen, som herr finansministern nyss framhöll, tyvärr icke kommer att bliva av kort varaktighet, och en av följderna därav blir utan tvivel, att vi nödgas beräkna inkomsten under inkomst- och förmögenhetsskatttiteln till ett vida lägre belopp, än Kungl. Maj:ts upptagit i sin inkomstberäkning, och även ur den synpunkten borde man således kunna vara med om ett bifall till den föreliggande kungl. propositionen.

Det är av denna anledning, som jag icke ens har ansett mig under ärendets behandling i bevillningsutskottet kunna, såsom frågan då låg, ge min röst till förman för ett yrkande om uppskov av behandlingen av propositionen till någon gång fram emot riksdagens slut, då utskottet närmare hade kännedom om, hur riksdagen hade avgjort de olika anslagsäskanden, som framkommit från Kungl. Maj:ts sida och från enskilda motionärer. Staten är nämligen, enligt min uppfattning, väl i behov, och detta redan omedelbart, av de inkomster, som uppstå, i den händelse den kungl. propositionen godkändes av riksdagen.

De skäl, som utskottsmajoriteten anfört i motiveringen till det föreliggande utskottsbetänkandet, ha icke, enligt min uppfattning, kunnat rubba någon, som i stort hyser samma åsikt om det statsfinansiella läget som jag, från att vidhålla och biträda det yrkande, som jag framställt i min reservation.

Utskottsmajoriteten framhåller, att en förhöjd kaffetull skulle i stor utsträckning och huvudsakligen drabba småfolket ute i bygderna. Herr finansministern uttalade nyss sin åsikt om, hur en förhöjd kaffetull komme att verka, och såvitt jag kan finna, hade han fullständigt rätt i detta sitt uttalande. Det är väl känt för var och en, att kaffe konsumeras av både hög och låg, och då är det helt naturligt, att en förhöjd kaffetull i en viss utsträckning även drabbar människor med små inkomster. Men det gör väl, mina herrar, de flesta skatter. Det finnes väl knappast någon skatt, som alltid drabbar samhällsmedlemmarna fullt rättvist. Men icke föranleder detta någon här i riksdagen att motsätta sig t. ex. beskattning av tobak, av cigarrer, av snus och av cigarretter, vilka tobaksvaror även i stor utsträckning konsumeras av de breda lagren i samhället, och icke föranleder detta någon att rösta mot en accis på socker, en nödvändighetsartikel med stort näringsvärde, och som konsumeras i lika stora kvantiteter av de små i samhället, av dem, som icke leva ekonomiskt på solsidan av livet, som av de burgna samhällsklasserna. Så är också fallet med spritaccisen. Man kan med ungefär samma styrka och samma fog motsätta sig den indirekta beskattning å tobak, å socker, å spritvaror o. d., som redan nu existerar, som den indirekta beskattningen å kaffe. Ja, säger möjligen en och annan, dessa artiklar kan man dock låta bli att konsumera, men det kan man icke göra med kaffet. Jag tror, att även i detta påstående

ligger en viss överdrift. Att det för det stora flertalet skulle vara en uppoffring att icke i fortsättningen använda kaffe, om detsamma blir för dyrt, är utan tvivel sant; men tro ni, mina herrar, att det är en mycket mindre uppoffring av alla dem, som dagligdags använda tobak och socker, att göra någon ändring i sina levnadsvanor med avseende å dessa artiklar? Nej, uppoffringen är nog ungefär lika stor, och om man icke har råd till följd av att kaffet fördyras att använda detsamma i den utsträckning, som man gjort förut, finnas åtminstone två möjligheter att tillgripa, nämligen att övergå att uppblanda kaffet med ett kaffesurrogat eller att använda te i stället för kaffe.

Vidare har utskottsmajoriteten ansett, att ett avslag å den föreliggande kungl. propositionen skulle verka i den riktningen, att riksdagen skulle vid behandlingen av de olika anslagskandena iakttaga en helt annan sparsamhet, än om den kungl. propositionen nu bifölles. Ja, var och en uttalar naturligtvis närmast sitt omdöme på grund av egen erfarenhet, huru ett visst beslut verkar. Men jag frågar er, mina herrar, kan man ta på allvar ett sådant påstående, som utskottsmajoriteten här har uttalat? Är det möjligt, att icke ens världskriget har öppnat ögonen på oss och lärt oss, att vi måste iakttaga här i riksdagen liksom i det enskilda livet den största möjliga sparsamhet, men att ett avslag å förslaget om förhöjd kaffetull skulle ha denna verkan? Jag tror, att den frågans utgång icke på något som helst sätt inverkar på det stora flertalet av riksdagens ledamöter i detta avseende, utan jag är övertygad om, att vi alla, vilket parti vi än tillhöra, under alla omständigheter äro besjälade av att under riksdagens gång se till, att riksdagen sparar allt vad sparas kan, utan att viktiga samhällsintressen därigenom åsidosättas.

Nu har jag den bestämda åsikten, att det hade varit synnerligen önskligt, om den kungl. propositionen redan i dag av riksdagen bifölles, då jag anser, att statsfinansiella skäl tala för en sådan åtgärd från riksdagens sida. Men nu finnes det, herr talman, dels ett antal ledamöter av riksdagen, som äro tveksamma, huruvida en så pass hög kaffetull som den nu ifrågasatta är behöflig, och dels många riksdagsmän, som äro lika säkra på, att en kaffetull icke är av statsfinansiella skäl behöflig, som jag är säker på, att den behövs. Jag frågar mig då, finnes ingen framkomlig väg, där vi, som ha dessa olika meningar om vad situationen ur statsfinansiell synpunkt kräver, kunde mötas? Jo, jag tror, att en sådan väg finnes och att det är den, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss angav, nämligen att riksdagen till följd av det läge, i vilket frågan nu kommit, borde återremittera det föreliggande utskottsbetänkandet till bevillningsutskottet med anmodan, att utskottet längre fram under riksdagens lopp, då utskottet kunde överskåda de olika beslut, som riksdagen fattat beträffande olika anslagskrav, ville undersöka, huruvida en förhöjd kaffetull är behöflig eller icke, naturligtvis beroende på, huruvida en brist i budgeten då föreligger eller icke.

Jag anser, att, som frågan nu ligger, det vore lyckligast, om man kunde enas om den utvägen, och det är därför, herr talman,

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*

(Forts.)

Ang. höjning av tullen å kaffe. som jag nu tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte till bevillningsutskottet återremittera det föreliggande betänkandet.

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag befinner mig här i den situationen, att jag icke såsom den senaste ärade talaren behöver motivera en omsvängning i min ställning till denna fråga. Redan från det ögonblick, då vi gingo till en behandling av detta ärende i bevillningsutskottet, intog jag den bestämda ståndpunkten, att ärendet borde vila till slutet av riksdagen, då man kunde bättre överblicka det statsfinansiella läget, och särskilt läget i budgetärt avseende, och då man framför allt kunde taga hänsyn till, hur förhållandena överhuvud utvecklat sig under perioden närmast före riksdagens avslutande.

Denna min åsikt har jag icke sedan i dag eller i går eller ens sedan i år. Jag vill påminna om, att redan 1919 förelåg en motion om höjning av kaffetullen, varvid bevillningsutskottet mot slutet av riksdagen hemställde, att motionen borde avstyrkas; det framfördes då liknande skäl för avslag, som man gjort denna gång, lät vara att man då behandlade saken litet utförligare. Oaktat jag kom till samma slut som utskottet, uttalade jag då, att man i finanstullarna hade praktiskt sett den enda möjligheten att reglera budgetens slutsiffror. Den erfarenhet jag fått åtminstone av de senaste riksdagarna är, att denna sparsamhet, som man nu talat så mycket om, har man mycket litet vårdat sig om. Och erfarenheterna från fjolåret, särskilt då det i slutet av riksdagen kom ett meddelande till utskottet, att de beslutade anslagen belöpte sig på en 35 miljoner kronor högre summa, än man beräknat, vilken summa det gällde att täcka, de erfarenheterna glömmar jag inte så lätt. Det var stora svårigheter, som då uppstodo, och trots allt var det ett hastverksarbete, som man måste utföra för att hjälpa sig ut ur situationen. Då jag vid det tillfället var en av de ihärdigaste inom utskottet att driva den satsen, att hända vad som hända ville, beloppet måste täckas, gläder det mig i varje fall, med hänsyn till att förhållandena sedan utvecklat sig så som de gjort, att vi icke fäste avseende vid den vink, som gavs oss av dåvarande finansministern, att bristen kunde täckas på 1921 års tilläggsstat. Det syntes mig redan då, som om allting talade för, att det senare skulle bli svårare att täcka bristen än det var i fjol — och den saken ha vi väl nu fått riktigt klart för oss. Hade vi gått den vägen, att vi låtit dessa 35 miljoner stå där otäckta, hade vår ställning nu varit så mycket värre.

Om man, som utskottsmajoriteten tyckes förutsätta, nu skulle slå in på en riktig sparsamhetsväg, har jag åtminstone ingenting att förebrå mig i det fallet. Jag har inte väckt eller undertecknat en enda motion i år, som föranleder 25 öres förhöjning utöver vad som begärts i de kungliga propositionerna. Jag undrar egentligen, om detsamma kan sägas om dessa mina ärade kamrater inom utskottet, som nu dragit fram med denna sparsamhetsprincip — jag vet icke, hur det är åtminstone med några av dem i det fallet. Jag för min del har alltid i alla de fall, då rikets nytta enligt min uppfattning icke

ovillkorligen krävde det genomgående, nästan undantagslöst, under min riksdagsmannatid röstat för så låga anslag som möjligt; om alternativa förslag förelegat, har jag gärna brukat sluta mig till den sida, som yrkat på de lägre beloppen. Tyvärr har jag dock fått den erfarenheten, att jag därvid för det mesta kommit att höra till minoriteten. Sannerligen skulle det, om utskottet finge rätt i det, som talas om sparsamhet, vara en synnerligen stor förändring, som då skulle inträffa med kammarens ledamöter. Väl har det kunnat vara så, att man varit villig spara på det eller det anslaget för den eller den gruppen — då har man t. o. m. kunnat spara så mycket som helst — men beträffande åter igen andra anslag har man visst inte brytt sig om detta. Vart man nu vid slutet av denna riksdag skall komma, tror jag ingen i detta ögonblick kan förutsäga.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ett egendomligt skäl, som utskottet framhåller till stöd för sin ståndpunkt, är det, att med de fallande konjunkturerna statens utgifter på många punkter automatiskt komma att reduceras därigenom, att de beräknade anslagsmedlen för åtskilliga saker icke behöva utgå i samma utsträckning som tidigare. Ja, detta är riktigt, så blir säkert förhållandet. Men märkvärdigt är, att man icke fäster sig vid den andra sidan av saken: hur går det med inkomsterna? Jag har varit med om åtskilliga depressionstider under mitt rätt långa liv, och jag har därvid funnit, att utgifterna visserligen då gå ned, absolut sett, men det har heller aldrig uteblivit, att inkomsterna sjunkit fortare, i en raskare depression än utgifterna. Detta är just svårigheten med depressionstiderna. Även om åtskilligt kan sparas, på ett effektivt sätt, rent »av sig självt», om jag så får säga, tack vare de sjunkande konjunkturerna, så ligger det mycket nära till hands och är nästan oundvikligt, att inkomsternas minskning blir starkare och mera rubbar den finansiella ställningens stabilitet än utgifternas reducering gör.

Det är även ett annat förhållande, som bidragit till den ståndpunkt, jag i utskottet intagit i denna fråga. Det har ju ifrågasatts, att man framdeles skulle låta budgetåret löpa från den 1 juli—30 juni, och som huvudsakligt skäl därför har man åberopat — det är förresten rätt naturligt — att därigenom den tid, som förflyter mellan riksdagens beslut i fråga om inkomster och utgifter och tills dessa inkomster och utgifter inflyta resp. utgå, kommer att avsevärt förkortas. Det är ju alldeles tydligt, att ju mera man kommer in på den period, vars läge i finansiellt avseende skall bestämmas, dess bättre. Ovisshetsmomenten bliva därmed icke fullt så stora, så starkt verkande som eljest, ehuru de naturligtvis kunna vara många ändå. Nu hade det naturligtvis varit möjligt att låta detta ärende vila ett fjärdedels år — nyssnämnda förslag avser ju en rubbning av icke mindre än ett halvår. Därmed kunde man då vunnit att man hade fått tillfälle att se, hur statsinkomsterna te sig mot slutet av riksdagen, om de då visa tendens att sjunka, eller om de hålla sig på samma nivå. En dylik lösning hade varit ovärderlig i alla hänseenden, särskilt för dem, som i likhet med mig hylla den åsikten, att finanstillarna

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

nödvändigt måste tjänstgöra som en avbalansering vid slutregleringen av staten.

När omläggningen av de direkta skatterna senast skedde och man införde metoden att räkna procentvis och tillämpa en given skala vid fastställandet av de belopp, med vilka inkomst- och förmögenhetsskatten skulle utgå, frambar man som skäl härtill, att man därvid finge till stånd en viss elasticitet; man kunde taga ut i skatteväg vad som verkligen behövdes men icke mera. Ja, den elasticiteten hade man kunnat ha nytta av, om man icke genast drivit det därhän, att man omedelbart så att säga nådde upp till taket på skalan. Där stå vi nu. Jag har under tiden omedelbart före riksdagens början samtalat med mycket folk ur alla samhällsklasser, och om vi än i vårt land äro oeniga i oerhört många frågor, har det därvid icke hänt, att en enda medborgare, fattig eller rik, företagare eller arbetare, icke sagt: »vad ni än göra, så få ni icke höja skatterna mera. Om så sker, behöva herrarna icke tala om någon socialisering! Allt vad en människa kan spara ihop, det tages ju då i anspråk för skatt till staten eller kommunen. Och så sker socialiseringen av sig själv — det blir den oundvikliga följden.» — Jag tror, att när denna känsla, denna tanke, är så utbredd i landet, det är allt skäl för riksdagen att en liten smula tänka sig för, innan man rusar iväg och höjer procenten på skatteskalan. Vi äro säkerligen inne på en väg, som kan leda till, att medborgaren med fog kan säga sig: vad lönar det egentligen, om jag sparar? Det vore synnerligen olyckligt för vårt land, om denna känsla finge tränga djupt in hos folket.

Det är åtskilliga skäl, som bevillningsutskottets majoritet har framhållit till stöd för sitt utlåtande, men som många talare äro anmällda, skall jag i stort sett förbigå dem. Man har slagit på den strängen, att kaffebruket trängt så djupt in bland folket, att man kan rubricera kaffet nära nog som en nödvändighetsvara. Ja, det har trängt djupt detta bruk; kaffet har nog blivit en nödvändighetsvara, och missbruk har här liksom i fråga om allt annat förekommit och förekommer i avsevärd grad. Men därför, att ett bruk trängt djupt in i vida kretsar, är därmed all möjlighet avskuren att företaga en klok beskattning på ett sätt, som bör främja ett rätt bruk av den ena eller andra varan? Om vi skulle anse detta, hur går det då med spritskatterna? Bruket av spritdrycker har sannerligen trängt vitt ut i landet — det stora antalet motböcker är ett bevis därpå. Tobaksbruket har även utbrett sig oerhört, ehuru vi ännu icke ha motbok på det hållet. Nej, vi få nog kräva starkare skäl för en ståndpunkt än detta, att ett visst bruk av en vara tagit stor omfattning.

Jag är visserligen av den uppfattningen — och jag håller på den med styrka — att man icke skall lägga konsumtionsskatter, utan att det är absolut nödvändigt. Men det vågar jag påstå, att ingen i detta ögonblick här i kammaren kan säga, att vi kunna klara upp budgeten så, att inkomster och utgifter gå ihop, endast genom att hänvisa till denna sparsamhet, som man fingerar i utskottsbetänkandet. Jag anser, att det är alldeles uteslutet att för närvarande

gå fram ännu längre på spritbeskattningsväg. Jag tror, att då vi i fjol så mycket höllo oss på detta område av beskattningen, vi icke gärna kunna göra det även i år.

Jag vill också erinra herrarna en smula om ett gammalt beslut, som riksdagen fattade, jag tror det var 1913. Då hette det, att vi skulle göra stat och kommun alldeles oberoende av inkomsterna av sprit. Hur ha herrarna hållit fast vid det beslutet? Det gäller nog om åtskilligt, som framföres här i kammaren, att man bör vara litet försiktigare än vad man ofta nog är, och jag tror icke det skulle skada, om bevilningsutskottet vid behandlingen av kaffetullen 1919 ådagalagt litet mera försiktighet. Åtminstone utskottets ärade ordförande har ju fått kasta om sin uppfattning ganska betydligt sedan den tiden. Över huvud taget tror jag, att vi även beträffande tobaken, som är den andra stora kassaartikeln, ha kommit rätt så långt i beskattningsväg. Det är svårt att under normala förhållanden klara ut, hur mycket det allmänna tager in på detta område, men får man döma efter de kvalitéter, som monopolet säljer, och de priser, som det håller, så är det väl ungefär $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ av priserna, som icke motsvaras av varans värde. Nu vill jag genast säga, att jag naturligtvis erkänner, att tobaken bör beskattas mycket hårdare än kaffet, men både kaffe och tobak äro dock stimulantia, och om man jämför dem båda, synes det mig, att man knappast haft verkligt fog för att säga, att just här ha vi en sådan ytterst känslig punkt och att på kaffet får det inte röras. Jag kan för min del icke se, att kaffet är så heligt, men å andra sidan vill jag inte lägga mera på kaffebönan, än som vid ett givet tillfälle kan vara ovillkorligen nödvändigt.

Den ståndpunkt, jag intagit inom bevilningsutskottet vid behandlingen av denna fråga, har också förestavats därav, att vi från vår grupp i fjol lågo hårt i selen för att få en vida starkare beskattning på lyxen, vare sig nu detta skulle åstadkommas genom tullar eller finge ske på något annat sätt. Då var utskottets ärade ordförande synnerligen starkt emot detta förslag, och vi fingo till livs en lång tabell, varav framgick att importen av lyxvaror endast var 5 à 6 % av hela importen, och det ansåg han var ingenting att fästa sig vid. Importen skulle visserligen bli en smula större, men det betydde ju också pengar som varit goda att hava nu. Vi talade emellertid för döva öron, och det är alltså icke underligt med det exemplet i minnet, att vi nu icke äro så benägna att kasta oss huvudstupa över kaffetullen och säga, att vi taga denna, innan vi sett något förslag till andra finanstullar, och innan något försök gjorts att komma åt den verkligt utmanande lyxen. Det är nästan för mycket begärt, att man skulle taga kaffetullen så att säga med förbundna ögon för att finansiera utgifter som man väntar framdeles skola komma.

Detta är alltså skälet till, att vi i år intagit den ståndpunkt i frågan som vi nu gjort. Men det fanns en svag punkt. Vi visste icke vad Kungl. Maj:t skulle vilja göra, ifall utskottet verkligen dröjde med behandlingen av detta ärende, ty det stod ju alldeles klart.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*

(Forts.)

Ang. höjning av tullen å att importförbudet icke kunde upprätthållas, och då var det ju ingen nytta med, att utskottsbehandlingen av propositionen fördröjdes. Nu har jag till min stora tillfredsställelse hört, att herr statsrådet här uttalat, att han kan acceptera även den lösningen av frågan, att ärendet avgöres mot slutet av riksdagen. Den sorgen är alltså borta, och det återstår bara för oss, herr talman, att komplettera vår reservation med det yrkandet, att ärendet måtte återremitteras till bevillningsutskottet.

(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Jag har vid behandlingen av denna fråga inom bevillningsutskottet tillhört dem, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och det har jag gjort på de tungt vägande skäl, som äro anförda i den kungl. propositionen och vilka vi nyss hörde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet närmare utveckla. Jag skall därför nu icke gå in på något upprepande av dessa skäl. Jag vill i detta sammanhang endast erinra herrarna om, att, ifall denna tull icke kan genomdrivas nu, skall, såsom vi hörde från herr statsrådet, importförbudet upphöra.

Det är särskilt en sak, som jag skall be att få stryka under vid behandlingen av denna fråga. Det råder på sina håll den uppfattningen, att kaffet skulle så oerhört fördyras, om vi följde Kungl. Maj:ts förslag. Detta är dock icke verkliga förhållandet. Till en början har man ju räknat ut, att det per år och individ skulle bli en merkostnad av 3 kronor 75 öre, om Kungl. Maj:ts förslag antoges, och det blir ju ungefär 1 öre per dag. Denna merkostnad är emellertid redan borteliminerad, ty denna förnödenhetsvara, som under en lång följd av år hållit sig i ett högre prisläge, har gått ned i pris från 120 fritt Santos i mars i fjol till 55 fritt svensk hamn i december samma år, vilket pris fortfarande är gällande. Detta är alltså en så betydande reduktion, att allmänheten även med den av Kungl. Maj:t ifrågasatta tullsatsen får denna vara vida billigare än förut. Jag menar därför, att man icke behöver så starkt, som understundom sker, anlägga den synpunkten, att denna kaffe-tull skulle medföra ett så avsevärt fördyrande av denna folkets förnödenhet. I verkligheten är det nog så, att denna fråga fått bli mera en politisk än en ekonomisk fråga och behandlats därefter. Jag tror emellertid, att det vore önskvärt, att man såge på denna fråga sådan den i verkligheten är.

I förbigående vill jag också nämna, att det ur folkhygienisk synpunkt vore önskvärt, om vi åtminstone något kunde begränsa kaffekonsumtionen.

När vi reservanter, som inom utskottet röstat för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, nu funnit, att den vägen icke är framkomlig, så ha vi dock ansett oss böra söka bevara åt Kungl. Maj:t möjligheten att senare återupptaga frågan, och det är därför, som vi för vår del gå på samma återremissyrkande som från statsrådsbanken förordats.

Jag skulle i förbigående vilja beröra en sak, som har avseende på den andra av Kungl. Maj:ts propositioner i detta ärende. Denna

proposition är nu avstyrkt på den grund, att utskottet icke velat vara med om någon som helst kaffetull och därför icke gått in i någon realbehandling av ämnet. Hade man gjort det, skulle man otvivelaktigt nödgats ställa sig betänksam av rent principiella skäl gentemot den efterbeskattning, som där förordas. Jag vill nu icke yttra mig om behovet av en dylik skatt eller om vad den skulle giva, men jag tror icke det är riktigt, att regering och riksdag tillskapa ett osäkerhetstillstånd, så att man inom näringslivet aldrig vet, vad härnäst är att vänta. Det bästa och riktigaste för näringslivets vidkommande är nog, att näringarna få utövas under de förhållanden och betingelser, som äro rådande, och att icke vid den lagstiftning, som äger rum i ekonomiska ting, införas retroaktiva bestämmelser. Det är dock en princip, som i all annan lagstiftning ansetts absolut riktig att följa. Om en sak bestämmes i dag, så bör detta gälla från den tid, då lagen efter utfärdandet träder i kraft, och lagens bestämmelser böra icke ha retroaktiv verkan. Det är för allt näringsliv av mycket stor betydelse, att man har fasta grunder att hålla sig till, så att icke ett osäkerhetstillstånd skapas. Jag tror, att staten såsom sådan förlorar vida mera på att tillämpa oriktiga principer i det avseendet, än om man följer sådana grundsatser, som man med fog kan begära att staten skall följa. Jag menar, att en liten vinst för staten, uppkommen under tillämpning av oriktiga principer, svarar icke mot den förlust, som skapas genom osäkerhetstillståndet inom näringslivet.

Vad nu själva kaffetullen beträffar, så vill jag säga, att om det nu anses vara en beskattning, som drabbar vissa särskilt kännbart, så gäller det dock här liksom beträffande beskattning i fråga om tobak och sprit o. d., att vederbörande konsumenter själva kunna avgöra i vad mån de vilja använda den vara, som här avses. En viss återhållsamhet i förbrukningen kan borteliminera den lilla skatteökning, som i verkligheten möjligen kan föreligga.

Vi ha nu, mina herrar, i fråga om den direkta beskattningen nått maximum, vi stå vid bristningsgränsen. Herr finansministern har därför med allt skäl och all rätt riktat sina blickar även på den indirekta beskattningen, och han är därvidlag icke utan illustert föredöme. Därvid kan erinras om att Gladstone vid ett tillfälle på tal om direkt och indirekt beskattning liknade dessa tvenne beskattningsformer vid två sköna systrar och menade, att det var en finansministers ovillkorliga skyldighet att uppvakta båda systrarna. Det är detta vår chevalereske finansminister här gjort, och med all rätt. Han har sökt fördela skattetrycket, och det är nog den enda i längden framkomliga vägen. Det hade varit önskligt, om hela det komplex av förslag till tullar, som vi ha att behandla, hade kommit i ett sammanhang. Jag tror, att det då hade varit lättare både för regering och riksdag att komma till rätta med just denna tullfråga, och vi hade då också fått ett markerat uttryck för samhörigheten mellan industri och jordbruk och över huvud taget för samhörigheten inom näringslivet. Vi skulle då hava funnit, att vi icke kunna komma

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

någonstans med mindre varje näringsgren erhåller sina för grenen i fråga avpassade beskattningsformer, så att allesammans få försöka draga fram lasset. Nu ha de olika tullfrågorna kommit var för sig, och det gör, att intressesatserna komma starkare fram, och det blir vida svårare för regeringen att driva någonting igenom, än om man fått saken i ett sammanhang. Jag anser följaktligen, att det varit taktiskt klokare och riktigare att gå den vägen och i överensstämmelse därmed taga upp denna fråga senare under riksdagen. På detta sätt hade man kunnat få fram vad jag här i början antytt såsom varande i varje fall önskvärt.

Den siste ärade talaren nämnde några ord om, att han för sin del var en representant för sparsamheten, och det vill jag inte bestrida. Han sade, att han inte hade något yrkande, som det allra ringaste gick utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Men jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att detsamma är förhållandet med högern som parti. Det föreligger icke några partimotioner eller några gemensamma yrkanden från högerpartiet i dess helhet, som kunna sägas ha skett i annat syfte än sparsamhetens.

Jag tror, att det ur många synpunkter är önskvärt att hålla denna tullfråga öppen till en senare tidpunkt, bland annat därför, att det inte råder något tvivel om, att riksstaten är mycket sangviniskt uppgjord. På många av inkomstittlarna kommer säkerligen mycket, av vad som där beräknats, att ej i verkligheten inflyta. Jag vill bara påpeka, att man säkert inte kommer att ernå vad som beräknats i avkastning från näringslivet och industrien. Man har vidare räknat med ett stort överskott från statens järnvägar, men man har därvid utgått ifrån normal trafik, och det veta vi nog alla, att vi inte kunna emotse en sådan under den kommande tiden. Är det inte under sådana förhållanden, mina herrar välbetänkt att dröja med det definitiva avgörandet? De, som nu i dag tycka, att det bjuder emot att tillgripa denna skatteform, ha ju samma möjligheter att göra sin vilja och sina röster gällande senare. De ha samma numerär längre fram. Mer det kan hända, att även dessa i ett senare skede av riksdagen skulle önska att ha möjligheten öppen att tillgripa denna tull. Jag vill inte säga siffran, den är ju diskutabel, jag vill endast säga, att det är möjligt, att även dessa senare vilja taga ut något på denna väg. Men den möjligheten avklippes, om vi i dag gå till ett definitivt beslut, som mynnar ut i ett avslag. Jag anser, att herr statsrådet har synnerligen goda skäl, då han varnat riksdagen för att i februari avklippa möjligheten att kunna tillföra budgeten de medel, som det vid en senare prövning fram i maj kan visa sig oundgängligen nödvändigt att anskaffa och som, om vi nu definitivt avslå förslaget, vi kanske då bli nödsakade att uttaga under former och på vägar, som då för oss te sig såsom betydligt mindre tilltalande, än denna utväg gör.

Jag anser alltså, att vi icke nu böra beröva regeringen möjligheten att då, med användande av de lämpligaste vägarna, erhålla de medel, som behövas, för att statsbudgetens behov skola kunna fyllas,

och jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka återremiss av ärendet, alltså ett yrkande i full överensstämmelse med den hemställan, som herr statsrådet gjorde i sitt första anförande.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*

(Forts.)

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag beklagar, att jag måste störa den rörande enighet, som hittills rått mellan de olika talarna om antingen bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller återremiss, vilket senare väl innebär detsamma som ett bifall, fastän ett uppskov därmed. Jag kan väl förstå, att herr finansministern, då han letade efter skattekällor för att täcka inkomstbristen, stannade inför kaffetullen, ty den är synnerligen givande. Men jag kan å andra sidan inte förstå annat, än att herr finansministern bör vara belåten, därest denna kaffetull kan undvikas på grund av förhållanden, som inträffat, sedan regeringen uppgjort sitt budgetförslag, och en dylik omständighet har ju tillkommit genom de fallande varupriserna, som ha sitt inflytande på anslagen och framförallt på det anslag, som begärts för att täcka dyrtidstilläggen till statstjänarna. Varupriserna falla, och indextalet måste också, någon gång åtminstone, följa med detta fall av varupriserna.

Herr finansministern lägger också en ganska ljus syn på tingen med avseende å riksdagens benägenhet att bevilja anslag. Jag ber att få erinra om, att vid remissen av den kungl. propositionen rörande statsverkets tillstånd och behov från alla partier framhölls nödvändigheten av att iakttaga den allra största sparsamhet, och detta ej minst från ledande representanter för det konservativa partiet. Innebära dessa uttalanden något annat än tomma fraser, då bör riksdagen med lätthet kunna nedbringa statsutgifterna med 30 eller 40 miljoner kronor. Kan den ej det, då, mina herrar, måste vi erkänna, att den sparsamhetsiver, som ges uttryck åt här i kammaren, ej har vidare djupa rötter. Det är genom anslagens nedbringande, som vi skola undvika skatten ifråga.

Herr Lithander framhöll, att det skulle vara lämpligt att av hänsyn till handelsbalansen höja priset på kaffe. Jag tror emellertid inte, att en förhöjd tull å kaffe skulle minska konsumtionen, och herr finansministern tycks inte heller ha några större förhoppningar därpå, då han beräknar minskningen i konsumtionen till allenast 4,000 ton, motsvarande med nuvarande kaffepriser 7—8 miljoner kronor. Om man betänker, att importen vida överstiger miljarden, är ju denna minskning av ringa betydelse.

Man har också framhållit, att missbruk av kaffe är till skada för folkhälsan. Ja, mina herrar, allt missbruk är skadligt, men jämför man kaffe med andra brukliga dryckesvaror, tror jag mig kunna säga, att kaffet är den för folkhälsan minst farliga.

Herr finansministern har framhållit, att någonting mellan kronor 3:75 och 4 per individ i årlig skatt på kaffe utgör en obetydlighet. Ja, mina herrar, för den ensamme mannen kan det vara en obetydlighet, men för den stora familjen, där familjeförsörjaren har svårt att skaffa föda åt barnen, utgöra 30 eller 40 kronor under nuvarande tider ett ej ringa belopp.

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Om nu skälen för bifall till den kungl. propositionen äro svaga, så äro skälen för avslag så mycket starkare. Denna skatt är förhatlig, därför att den lägges med samma belopp på den fattiga änkan, vars livsmedel består måhända allenast av bröd, som hon uppmjukar i kaffe, som på miljonären, som lever i sitt överflöd. Tullen å kaffe är en skatt på de fattiga, det kan icke förnekas, och den trycker vida hårdare på de stora familjerna, som behöva bli fria från skatt och som vi även genom särskilda bestämmelser i bevillningsförordningen samt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt sökt att i största möjliga utsträckning befria därifrån.

Man har även velat framhålla, att andra länder ha vida högre skatt på kaffe än vi. Ja, det är sant, men andra länder ha sämre finanser än vi, och de behöva framför allt bottenskrapa sina tillgångar för att reparera de skador, som de lidit genom världskriget, i vilket flertalet av dem voro med. Vi, mina herrar, ha levat i fred, och vi ha inte kommit så långt ännu beträffande svårigheten att anskaffa skattekällor, att vi behöva tillgripa en sådan skatt som denna, en skatt, som skulle läggas på backstugusittare och dem, som uppbara folkpensioner.

Vad beträffar uppskovsyrekanDET, så låter det ju mycket vackert, men det innehåller — vilket också framgick av herr finansministerns yttrande — en förhoppning om, att riksdagen till slut skall känna sig mera hågad för ett bifall. Nej, mina herrar, vi få se oss om efter andra skattekällor, och jag hemställer, att vi redan i dag säga ifrån, att vi icke vilja ha en sådan skatt, åtminstone icke förrän vårt land befinner sig på branten av finansiell undergång. Först då böra vi tillgripa en sådan skatt, men så långt hava vi icke kommit.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Jag får verkliga bekänna, att då jag hörde finansministerns anförande stärktes de betänkligheter, jag förut hade mot denna tullförhöjning, i stället för att försvagas. Jag vill inte bestrida, att herr finansministerns skildring av det finansiella läget är riktig; åtminstone verkade den mycket vederhäftig. Men början av hans anförande, den om jag så får säga principiella förklaringen beträffande hans finanspolitik, gjorde mig betänksam. Han förklarade, om jag rätt uppfattade honom, att det förslag, vi nu behandla, utgjorde ett led i hans finansiella program. Enligt hans förmenande var det inte möjligt för näringslivet, eller för de enskilda, att bära tyngre direkt skattebörda, än de nu hava. Han förutsåg också, att det skulle behövas nya inkomster för fyllande av statens behov, och då blev kontentan den, att man skulle söka dessa inkomster på den indirekta beskattningens väg. Och han hade den uppfattningen, att det inte var endast för tillfället, vi ha dessa svårigheter, utan att kristiden nog skulle komma att räcka flera år framåt, och att det sålunda gällde att i tid börja med den nya skattepolitiken.

Jag får verkligen säga, att skall detta bli programmet för den

svenska statens skattepolitik, då måste man, även om man under en viss given situation för ett tillfälligt behov kunde gå med på en sådan skatt, ställa sig med bestämdhet på den andra sidan. Nog får man väl ändå lov att säga, att det är bra egendomligt, att när nu riksdagen beslutat avkopplande av krigskonjunkturskatten, således ett avbelastande av den direkta beskattningen för den väsentliga delen av industrien, denna beskattning fortfarande skulle närma sig bristningspunkten, låt så vara, att inkomst- och förmögenhets-skatten är hög. Och när man proklamerar denna sats, att man icke kan höja den direkta beskattningen, på samma gång som man tar bort krigskonjunkturskatten, då proklamerar man samtidigt den andra satsen, att nu skall man av den stora konsumentgruppen, av de bredare folklagren, måhända av de fattigaste i samhället, taga ut vad som ytterligare är behövt för täckande av statens behov. Det är ju alldeles uppenbart, att jag ifrån de utgångspunkter, jag har, under inga förhållanden kan ge min anslutning till sådana synpunkter.

Det är ju möjligt, att herr finansministern och de, som äro skatteteoretici, ha rätt, då de säga, att gränsen för den direkta beskattningen nu är nådd. Jag tillåter mig i alla fall betvivla den saken. Jag har visserligen den bestämda uppfattningen, att man skall sträva efter att icke behöva höja den direkta beskattningen. Men är det nödvändigt, så kan jag för min del icke se, att det är absolut omöjligt för näringslivet eller för kapitalbildningen i landet att gå ännu ett steg längre.

För att nu övergå till den fråga, som det i dag närmast gäller, nämligen kaffetullen, så har jag och mina partivänner i bevillningsutskottet ställt oss på den ståndpunkten, att yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha heller inte kunnat ge vår anslutning till yrkandet på uppskov med frågans behandling till dess budgeten skall uppgöras. Och jag skall ange skälen för denna vår ståndpunkt.

Herr finansministern har i propositionen och även i dag påpekat, att kaffet har i många länder, måhända i alla Europas länder, ansetts vara ett mer eller mindre lämpligt skatteobjekt. Och så har ju varit förhållandet även här i landet. Vi ha ju skatt på kaffe, låt vara icke i så hög grad som på andra håll. Herr finansministern påpekade, att det finns europeiska länder, som ha väsentligt högre, flerdubbelt så hög skatt på kaffe som vi ha. I propositionen är ju angivet, att t. ex. England har en hög kaffeskatt. Men när man gör en sådan jämförelse, så får man lov att taga hänsyn också till andra faktorer, som inte finnas angivna i propositionen. Man får taga hänsyn till den indirekta beskattningens förhållande till den direkta beskattningen över huvud taget. Man får taga hänsyn till, huruvida andra viktiga livsfrnödenheter äro mer eller mindre beskattade än i vårt land. Man får även taga hänsyn till hurudan den statsfinansiella ställningen i allmänhet är. Nog får man lov att säga, att det icke är riktigt, att utan vidare jämföra vårt land med t. ex. England. England har förut haft goda statsfinanser. Men England har nu under flera år haft

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

en mycket svår ekonomisk situation beroende på kriget. Inte kan man väl ändå jämföra våra förhållanden med förhållandena i England, när det gäller kaffetullen. Och skulle herrarna ändå vilja göra det, så skall jag be herrarna titta på Englands inkomst- och förmögenhetsskatt. Man talar här om det fruktansvärda läge, vari vår industri och våra förmögna skattdragare äro, när de få betala under år 1921 i inkomst- och förmögenhetsskatt nära 20 % av inkomsten, om denna uppgår till en miljon kronor. Nu vet jag inte, vad inkomst- och förmögenhetsskatten i England är i år, men under kriget var den uppe i ända till 70 à 80 % av inkomsten. Man skall, när man jämför kaffetullens höjd i England och i vårt land, även jämföra vad man tagit ut av de förmögna och av inkomsttagarna i England för att täcka krigets bördor.

Nu säges det i propositionen, och herr finansministern har sagt det även i dag, att kaffetullen kan inte anses vara betungande för de mindre bemedlade. Ja, det är naturligtvis också en sak, som man kan bedöma rätt olika. Jag vill icke gå till den överdriften, att jag skulle vilja beteckna den föreslagna höjningen av kaffetullen såsom varande oöverkomlig. Men jag måste bestämt säga, att skall man höja de indirekta skatterna, är kaffetullen en av de minst tålda och en som alldeles säkert trycker ganska hårt. Herr Lithander gjorde en jämförelse mellan kaffe, tobak och sprit. Man kan dock icke göra en sådan jämförelse. Tobak är icke någon behovsartikel i samma mening som kaffe.

Den, som känner arbetarklassens, det fattiga folkets ställning, den, som vet, hur på landsbygden, i våra kusttrakter och i Norrlands skogsbygder den enda dryck man kan få utom vatten oftast är kaffe, den, som vet, att stora befolkningslager äro hänvisade till att flera månader av året, kanske hela året, få sin nödortf av mat och dryck fylld av torr, enkel föda och som dryck kaffe och vatten — ty de kunna icke få mjölk, svagdricka eller några andra drycker — måste ändå säga sig, att det ligger någonting motbjudande och betryckande uti att just den drycken skall beskattas. Och att en sådan skatt blir i väsentlig mån tryckande, det kan förvisso inte bestridas. Min uppfattning är, att om man nödgas ytterligare beskatta konsumtionen, så är kaffet den del av konsumtionen, som man icke bör tillgripa, förrän man uttömt alla andra resurser.

Nu frågade herr finansministern majoriteten i bevillningsutskottet, om vi tänkte gå emot även övriga väntade förslag till ökning av finansstullarna. Det har ju bebådats i statsverkspropositionen, att det skall komma ytterligare yrkanden i den riktningen. Jag kan i det avseendet icke tala annat än å mina egna vägnar. Men för min personliga del ber jag att få göra det uttalandet, att jag först vill se vad regeringen kommer med, innan jag kan svara vare sig ja eller nej på den frågan. Jag har icke reda på vilka förslag som i det avseendet äro att vänta. Den saken har omslutits med hemlighetsfullhet, och jag förstår också, att detta kan vara riktigt. Man vill hindra spekulation, och kanske är man heller inte riktigt på det klara med, vilka artiklar som det gäller att beskatta. Det kan vara

många omständigheter, som göra, att man ännu icke lagt fram saken. Men förrän jag vet, vilka varuslag det gäller att ytterligare beskatta, kan jag icke ge något svar på frågan. Är det fråga om viktiga konsumtionsartiklar för breda befolkningslager, är det klart, att jag kommer att ställa mig på avslagslinjen. Är det återigen fråga om varor, som kunna betecknas såsom lyxartiklar, då kunna vi diskutera saken. Då kan det också finnas skäl att bevilja en tullförhöjning. Men det få vi se då.

Nu har det anförts som ett skäl och ett allvarligt skäl i den offentliga diskussionen, att kaffet har på den utländska marknaden blivit så billigt, att även om vi lägga på en tull av 80 öre, d. v. s. höja tullen med 68 öre, vi ändå icke skulle få så väsentligt ökat kaffepreis i Sverige. Ja, det låter höra sig. Det är riktigt, att vi kunna importera kaffe för närvarande för ett pris av något över 1 krona per kilogram, efter vad det upplysts, och då skulle ju kaffepriiset icke behöva bli så väsentligt mycket högre. Men inte tycker jag ändå, att det talet rimmar med ett annat tal, som vi också måste föra och som vi höra oupphörligen, nämligen att vi skola driva ned levnadskostnaderna, att vi skola försöka få så billiga levnadskostnader som möjligt. Kunna vi få ned priset på artikeln kaffe, så kan det i sin mån bidra till att levnadskostnaderna bli mindre. Jag tycker inte att det går riktigt ihop, när man strävar efter billigare priser, men på samma gång säger, att genom ett antagande av den förhöjda kaffetullen gör man ingenting annat än stagnerar priset på denna vara. Man får väl också erinra sig, att om man kan importera kaffe för ett pris av omkring 1 krona per kg. och så lägger på en tull av 80 öre, då blir det en tull av omkring 80 % av varans värde. Nog är det väl ändå ytterst orimligt att på ett sådant sätt belasta den breda och fattiga befolkningens konsumtion. Man får också se på den sidan av saken, tycker jag, när man talar om det billiga priset.

Vi, som ha dikterat bevillningsutskottets beslut, ha uttalat som vår mening, att man borde se till att genom besparingar åstadkomma en täckning av det hål i budgeten, som ett avslag på kaffetullen åstadkommer. Man har vänt sig mot oss och sagt för det första, att på nuvarande stadium i riksdagsarbetet man icke vet, om det går att göra sådana prutningar, och för det andra att det är oriktigt, att taga detta till förevändning för ett avslag. Ja, huruvida det går att göra så pass väsentliga prutningar, därom vet naturligtvis inte jag mer än någon annan. Men efter min och mångas uppfattning måste vi göra allvarliga ansträngningar för att minska statens utgifter. Nog få väl herrarna ändå lov att medgiva, att det är någonting orimligt att höja militärbudgeten från i fjol med omkring 50 miljoner kronor, men dessa penningar kunna icke tagas ur statens samlade förråd och icke heller på den direkta beskattningens väg, utan en väsentlig del av dessa pengar skall uttagas genom en ny konsumtionsskatt, som främst går ut över den fattige. Det skall hans kaffepanna släppa till. Ett sådant tillvägagångssätt strider fullkomligt mot min uppfattning om vad som är rikspolitik. Det

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

kan för övrigt vara flera krav, som man kan spara på, än fjärde huvudtiteln. Jag skall inte gå in på tredje huvudtiteln; jag kan inte bedöma, i vad mån höjningarna där äro motiverade. Men nog förefaller det mig rätt egendomligt, att man kräver en så omfattande omorganisation i en tid sådan som denna. Man säger vidare, och även herr finansministern sade det i dag, att det väckts motioner, som göra, att även om det blir prutningar på vissa håll, så komma dessa prutningar att fyllas ut genom ökade anslag från riksdagens sida. Ja, det tror jag kommer att i viss mån bliva fallet. Men om det kommer att bli det i så hög grad, att prutningarna därigenom uppvägas, lämnar jag därefter. Det är särskilt en motion, jag har icke väckt den, men som riksdagen enligt mitt förmenande måste ägna den allra största uppmärksamhet, och det är förslaget om höjning av anslaget till arbetslöshetens bekämpande. Vi måste se till, och det mycket snart, att mera medel ställas till regeringens disposition för det ändamålet, än vad regeringen föreslagit i statsverkspropositionen. Men nog får man väl finna medel härtill på annat sätt. Inte kan det väl ändå vara rimligt, att när under en följd av år vi haft goda konjunkurer, industrien haft väsentliga överskott och industrimännen goda utdelningar och det sedan blir kris och industriarbetarna kastas ut i arbetslöshet och svält, de icke skola kunna få hjälp i sitt betryck, understöd, med mindre än att pengarna härtill tagas genom beskattning av de fattigas, de mindre bemedlades konsumtion. Man måste se till att skaffa de pengar, som behövas för arbetslöshetens bekämpande, på annat sätt än genom en förhöjning av kaffetullen. Jag vet så väl, att det kommer att anföras gentemot oss, som yrka på ett högre understöd åt de arbetslösa, än som för närvarande är bestämt, att ni ville inte gå med på kaffetullen, och därför finns det inga pengar. Men man får erinra sig, att vårt land under alla krigsåren icke haft någon arbetslöshet i Sverige att tala om i jämförelse med vissa grannländer. När vi sålunda gått fria från de ekonomiska och andra svårigheter, som arbetslösheten innebär, så få vi finna andra vägar än beskattning av de fattigas konsumtion för att få medel till att hjälpa de arbetslösa arbetarna i deras betryck. Jag hävdar och kommer i fortsättningen att hävda den meningen, att vi skola hjälpa och måste hjälpa dem, och medel få skaffas på annat sätt.

Nu har det ju till sist, tycks det, blivit samling på den motsatta sidan omkring yrkandet på uppskov, att uppskjuta frågans behandling till budgetens avgörande vid slutet av riksdagen. Jag vill inte förneka, att det ligger en viss reson i en sådan tankegång. Men de skäl, som bestämde mig för att i utskottet motsätta mig ett sådant uppskov, föreligga alltså.

Det ena skälet är, att jag icke kan se, att den mening som jag förfäktar och som delas av många andra i riksdagen kan ändras under tiden, tills vi skola uppgöra budgeten. Det andra skälet, det väsentligaste, är, att ett sådant uppskov, säga vad man säga vill, kommer att ge möjlighet till spekulation i mycket betydande omfattning. Och om det inte kommer att ge möjlighet till spekulation i

väsentlig omfattning, kommer det i varje fall att föranleda, att alla konsumenterna, som ha något så när god ekonomi, skaffa sig kaffe, så att det räcker både i år och nästa år. Jag skulle vilja se, vad herr finansministern kommer att få in i statskassan av kaffetullen vid årets slut i fall den av honom förordade reservationen till bevillningskottets betänkande antoges och man nu skulle få importera och sälja kaffe fritt i tre månader framåt för att därefter få denna tull. Nu kan man säga, att så gjorde man 1910, och att det då icke var någon fara. Men skillnaden är den, att det 1910 gällde en förhöjning av tullen med, jag vill minnas, 8 öre och nu gäller en förhöjning med 68 öre. Det är dock en skillnad. När det gäller en så avsevärd förhöjning, äro människorna sådana, att de förse sig med varan, om de kunna. Nu äro handlandena också sådana, de icke säga till sina kunder, att kaffet nog kommer att bli billigare i framtiden, därför att det nu håller på att sjunka i pris i utlandet, utan säljarna komma säkert att uppbjuda hela sin förmåga för att övertyga allmänheten, att tullförhöjningen alldeles säkert går igenom. Till sist när vi få tullen i maj månad, kommer finansministern att i budgeten få upptagen en ökning av tullinkomsten, men i verkligheten får finansministern mycket litet. Att försöka på något vis efterbeskatta dem som uppköpt kaffe, det skall man lämna alldeles ur räkningen. Vi kunna möjligen göra en sådan efterbeskattning av handlandena men alldeles icke av enskilda. Vi veta hur det var med självdeklarationerna av många matvaruartiklar under kristiden. Det blev ju synnerligen bristfälliga deklarationer. Hur tror man, att allmänheten skall kunna förstå att uppgiva inköpta kaffepartier som man dyrt betalat för att få betala ytterligare skatt. Det finns naturligtvis en och annan, som skulle vara riktigt ärlig, men den stora mängden kommer icke att deklarerera kaffet. Ganska betecknande är, att en stor handelsfirma i Gävle sänt ut ett cirkulär till köpare i Gävleborgs län och uppmanat dem att var och en inköpa en säck kaffe. Det är ju uppenbart, att man icke säger: Ni skall låta bli att deklarerera kaffet. — Men om nu någon köper en hel säck, så är han väl ej så oklok att han, när han köper kaffet, tänker: Nu går tullen igenom nästa vecka, och då skall jag deklarerera innehavet. — Så göra sannoligen icke de personer det här gäller. Följden blir, att en efterbeskattning icke får någon större betydelse.

Jag har sålunda vid prövning av denna fråga kommit till en bestämd uppfattning, att det är bäst, att frågan avgöres nu. Vid denna prövning har jag också kommit till den uppfattningen, att jag icke kan biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag och bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr Månsson i Hagström: Herr talman! Här har ju sagts så mycket i frågan, att vad som kan och behöver sägas från vår sida endast kan vara några små repliker.

Om jag ser på kaffets pris och den föreslagna tullen, slår det mig, i vilket enormt missförhållande de stå till varandra. I dagens

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

tidning läser jag, att kaffet på New York-börsen i förrgår noterades $6\frac{7}{16}$ cents per pound, vilket skulle göra 53 öre per kilogram, om inte den höga dollarkursen vore, men med ungefär 88 öres överkurs på dollar blir det nu 72 öre per kilogram för kaffe på börsen. Och så kommer man här och begär en tull av 80 öre per kilogram; det är ungefär 110 % tull på varans värde. Man säger, att det är ingen tull att tala om, det är ingenting, som konsumenten egentligen behöver ta så hårt åt sig. Jag vände mig redan i remissdebatten med några ord mot denna tull, liksom jag i allmänhet vänder mig mot indirekta skatter såsom endast varande ett försök att snatta skatt, ett försök att komma ifrån att lägga skatten på var och en av landets medborgare och att i stället få den lagd så, att den kommer per huvud, per mage, så att den husfader, som har stor familj att försörja, skall betala många skatteandelar, att den husfader som har stor familj att försörja och liten inkomst, skall betala en opropotionerligt större andel av sin inkomst i skatt än den, som har mångdubbelt större inkomst. Det är ett sådant där upp- och nedvänt system, som man ju saknar, som ni väl vet, parlamentariska ord för. Vi äro över huvud taget för fega här, och vi nämns ej, ha ej råd att hålla oss med riktiga ord för att rätt beteckna vissa saker.

Om man skulle lägga på en indirekt skatt, så synes det mig, att man skulle väl i varje fall passa på att lägga på en sådan i uppgångstider, när alla människor ha anställning, när lönerna äro stigande, då skulle man kunna något så när tåla att få en sådan där extra beskattning på sig. Men alldeles upp- och nedvänt måste det väl vara att lägga på en skatt i tider av sjunkande konjunkturen, i tider av arbetslöshet. Vi ha nu ett 50-tusental arbetare, som gå arbetslösa. Dessa gå ej arbetslösa på grund av att våra tullar äro för låga. Nej tvärtom, de gå arbetslösa på grund av att våra tullar varit för höga. Vår tulltaxa har fått för höga tullsatser genom den revision av taxan, som blev en följd av den sista tulltaxekommissionen. Tullarna på många produkter mångdubblades, varigenom en osund förskjutning av hela vårt näringsliv uppstått. Denna osunda svampväxt är det nu som vissnar i påfrestningen utifrån världen. Det är på grund av de gångna tidernas höga tullar vi ha arbetslöshet, icke på grund av att tullarna varit för låga. Detta kan kanske anses icke höra till ämnet för ögonblicket, men det bör i varje fall erinras om detta.

Det är alltså massor av arbetare, som genom en oförnuftig tulllagstiftning lockats från jordbruket över till den svampartade industrien. Jag talar ej om den storindustri, som tillverkar betalningsmedel för världsmarknaden. Den är jag lika stor vän av som någon här i kammaren, det veta ni alla säkert. Jag talar om den konstgjorda svampindustri, som växt upp här och där i vrårna och drar åt sig arbetskraft från jordbuket till fabriker, och som lurar arbetarna att lägga ned pengar i egnahemsföretag, så att de stå där på bar backe rätt som det är. Det är den jag talar om. När nu denna industris arbetare gå arbetslösa, passar man på från regerin-

gens sida, från en sakkunnig regerings sida, från en fackmannaregerings sida, som jag trodde gott om, som jag trodde skulle bedöma förhållandena i landet, nu kommer man från den regeringens sida, från *min* regerings sida och föreslår sådana åtgärder som att väsentligt höja tullen på kaffet. Jag behöver inte här riskera att åstadkomma ännu ett korn av murbruk till sammanslagning emellan bondeförbundarna och liberalerna, när jag påpekar det säkerligen för alla bekanta faktum, att en finanstull på kaffe är ingenting annat än en skyddstull på mjölk, inte ett skal annat. Ty genom högre kaffetull blir det högre mjölkpriser, och genom högre mjölkpriser blir det högre smörpriser. Det kunna vi inte komma ifrån, hur mycket vi än resonera. Det är det man haft i tankarna på sina håll, när man kommit fram med ett så oskäligt och obilligt förslag som 110 % på varans värde i tull, en fullständigt otänkbar tullsats.

Min gamle vän från Kullenbergstorp har en hel stor vänkrets av arbetare och även andra människor, som resonera med honom varje år, innan han far till riksdagen. Då får man höra en hel massa goda lärdomar, som de ha stoppat i fickorna på honom. Det kommer igen gång på gång. Denna gång ha de goda råden särskilt koncentrerats på, att vi skola icke ha några nya skatter. Så står herr Olsson här och talar för, att just hans goda vänner bland arbetarna, vilka ge honom goda råd, skall han i gengäld giva höjd tull på kaffe. När de undanbett sig nya skatter, kommer han med en sådan skatt, som drabbar per huvud och som för de fattiga och talrika familjerna lägger en absolut och relativt tyngre skatt på familjefaderns axlar.

Det är ju bara början. Regeringen kommer ju om några dagar förmodar jag — ty förarbetena ha länge varit i gång — med förslag om tullförhöjningar för ytterligare ett 40- å 50-tal varor. Intet under att finansministern står här och utmålar för sig de allra skönaste framtidsutsikter och att man skall vara förfärligt belåten i storindustriella kretsar och bankkretsar särskilt, ty dit komma inga nya skatter. Herr Lithander skall bli alldeles förtjust. Det behöver ej bli någon ny lagstiftning, som går löst på näringslivet. Det blir bara kaffetull, tullar på den saken och den saken. Jag vill inte nämna av vissa skäl, vilka varuslag det gäller, men det är, som jag sade, ett 40- å 50-tal varor, där man kommer med nya konsumtionsskatter undan för undan.

Tror man verkligen, att de breda lagren, som ha det så bekymmersamt förut, verkligen skola kunna i längden finna sig i ett sådan skattesystem? Betecknande för, hur man resonerar, är även det uttryck i finansministerns nyss hållna anförande, där han med särskild förkärlek och betoning talar om kaffetullinkomsterna som verkliga statsinkomster. Varför äro just de så verkliga? Är det därför, att även herr finansministern i en ämbetsmannaregering känner sig så solidarisk med de övre tiotusen i landet, att han anser, att han och de äro staten, nationen, landet, och de andra de äro utlänningar, som betala tullen. Man slipper taga denna inkomst av de större förmögenheterna och de större inkomsterna. Man slipper

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

inskränka och dra av på militärutgifterna, för utgifterna på diplomaten, där man föreslår en fördubbling av budgeten. Man slipper med andra ord alla sådana där obehagliga historier, och den stora utländska massan på $5\frac{3}{4}$ miljoner invånare i landet betala skatten. Man kan väl ändå inte resonera så, att inkomsten av kaffetullen, som de fattiga betala, är en verklig inkomst, medan däremot förmögenhets- och inkomstskatten, som de förmögna betala, egentligen är något elände, som vi skulle vara befriade från.

Jag tror icke heller, att finansministern var så lycklig i sin spådom om krisens längd. Jag har icke följt med på senare tid så noga, men så mycket förstår jag, att visserligen kan det sägas, att en kris har alla utsikter att bli långvarig, när en sådan förödelse av liv och egendom ägt rum, som skett i Europa nu under fem, sex år, men å andra sidan måste man säga sig, att botten är tämligen snart nådd. Om man ser t. ex. på bomullsnoteringen i dagens tidningar, så visar den, att i förrgår noterades bomull på New Yorks börs till 13,65 cents per lb. Det blir med nuvarande höga dollarkurs 1,12 kr. pr kg. Det är icke länge sedan noteringen i stället för 13,65 var 40 cents per lb. Det var fram på sommaren förra året. Mellan 40 och 13 är det skillnad. Ni se, mina herrar, att farten är ganska bra utför. Om jag ser på kolet, finner jag, att i juli månad kostade en ton kol 200 à 220 kronor cif Stockholm, d. v. s. med assurans, frakt och alla omkostnader. Nu hörde jag, att i förra veckan en av ledamöterna i kammaren hade kört en last kol cif Västervik för 53 kronor per ton. D. v. s. för fjärdedelen av det pris, som betalades för ett halvt år sedan, får man nu kol fritt kajerna på Sveriges västkust. Herrarna förstå, att här rör det sig icke om någon slags tärande sjukdom, som äter på den gamla dyrtiden. Nej, här går det utför ett bråddjup, en rutschbana, om jag undantager vetet, som i förrgår noterades på New Yorks börs till 24 kronor eller 30 kronor med nuvarande överkurs. Här ramlar man utför bråddjupet, och med den farten kan krisen icke bli så långvarig, som finansministern föreställer sig, utan enligt mitt förmenande blir den ganska kort, d. v. s. det dröjer icke länge, innan bottenkurserna äro nådda. Herrarna förstå, att när bomull kommit så långt ned, att det noteras till 1,12 kr. mot ungefär 1 kr. före kriget, då är det säkerligen icke långt till botten på det hållet. Och det är säkerligen icke heller långt till botten beträffande kolet och en hel del andra artiklar. Men när botten är nådd, skall väl världen börja arbeta igen. Ty vad är det, som avhåller affärsvärlden från att arbeta? Är det fruktan för höga skatter? Nej, det är fruktan för, att om man köper varor i dag, så äro de osäljbara om tre månader, därför att då ha priserna sjunkit ytterligare. Det är den fruktan, som avhåller affärsvärlden från att arbeta, och det är icke fruktan för en och annan skatt.

Herr Lithander kommer nu med en alldeles ny Göteborgsmoral. Han tycker, att när man är gift med en rik syster, så är det en god affär att taga den andra med. Även om den moralen har engelskt firmamärke, så tycker jag den icke är precis någonting att rekommendera. Och det även av rent praktiska skäl, herr Lithander. Man

kan gunås ha nog av en syster utan att behöva ha två. Så är det också med de av direkta och indirekta skatter betungade arbetar-massorna och även tjänstemännen i vårt land. De ha så nog av en syster och behöva icke ha den andra. Det räcker med skatterna till kommun och stat, utan att de ytterligare belastas med de mycket tyngre skatter, som gå ut på indirekt väg.

Och till sist måste man till yttermera visso hata de indirekta skatterna, därför att när en skatt lägges på med 25 öre per kg., så tager handlanden, som driver in skatten, i sina butiker 75 öre. Jag ber bara herrarna jämföra det kaffepris, som noteras på New Yorks börs till 72 öre och som jämte 12 öres tull uppgår till 84 öre, med det tredubbla priset som för närvarande betalas här i staden för kaffe. Och samma förhållande blir det med den indirekta beskattningen. Lägg på 25 öres skatt, och handlaren tager 75 öre. 50 öre inflyter i handlarens ficka, och 25 öre inflyter i statskassan. Så är den skatten beskaffad till sin natur.

Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på den kungl. propositionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström i Helgagård: Herr talman! Herr finansministern yttrade i sitt anförande, att denna tullfrågas avgörande kommer att ha en viss inverkan även på andra tullfrågor, som komma upp under innevarande riksdag, och det är just från den utgångspunkten, som jag för min del måste taga ställning till den fråga, som nu föreligger. Man hade väl knappast tänkt sig, att detta års riksdag skulle bli en s. k. tullriksdag. Åtminstone kan man väl icke våga påstå, att valstriden på något sätt gick i tecknet för eller emot tullar. Men icke förty kan man säga, att vi denna riksdag få ganska mycket med tullar att göra. Vi veta, att sedan ett par år har en stor kommission varit tillsatt för att behandla just dessa tullfrågor. Och jag vill nu på förhand säga ifrån, att då den kommissionen kommer fram med sitt förslag, så förbehåller jag mig fullt fria händer, huru jag då skall taga ställning till dessa förslag. Men det är just i avseende å dessa, jag vill kalla dem kristidstullar, som jag för min del har en något avvikande mening från kanske kammarens flesta ledamöter. Det är nämligen så, att om vi nu gå med på kaffetullen, så ha vi kanhända utsikt att få gå med på en hel del andra tullar under denna riksdag. Man har ju från industrihåll och från jordbrukarehåll gjort gällande, att kristidsläget är sådant, att det är nödvändigt att nu gripa in för att rädda berörda näringar. Jag vill för min del medgiva, att läget är mycket bekymmersamt, men jag tillåter mig undra ändå, om detta är den rätta vägen att komma över krisen. Vad är det, som vi egentligen ha gruvat oss för här i landet under de senaste åren? Jo, det är dyrtiden och återigen dyrtiden, som tryckt oss alla. Men vad blir egentligen följderna, om vi nu gå att tillgripa tullar? Jo, resultatet blir, att vi försöka hålla dyrtiden kvar. Vilja vi hålla dyrtiden kvar, så att vi jordbrukare i fortsättningen skola kunna klaga över att priserna på kraftfoder, konstgödsel, maskiner

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

och redskap äro så ohyttliga, så att våra produktionskostnader bli odrägliga? Vilja vi ha tullar fortfarande för att arbetarna skola kunna motivera icke sänkta utan höjda löner och industrien bli i tillfälle att fortsätta med att taga vad den vill för de produkter, vi behöva köpa? Och sist men icke minst, vilja vi att prisindexen skall kunna hållas uppe, så att vi ännu några år framåt få dragas med dessa par hundra miljoner kronor i dyrtidstillägg, som vi annars kunna ha hopp att på kortare tid komma ifrån? Jag måste säga, att detta resonemang vittnar icke om någon längsynthet. Och man kan egentligen icke påstå, att vi här i riksdagen sett så synnerligen långt under kristiden. Vi ha i regel icke gjort någon-ting förrän det har varit för sent, och det vi gjort, har icke tjänat mycket till. Jag tror för min del, att det är lyckligare för såväl modernäringen som för industrien och för övrigt för oss alla, att vi så snart som möjligt komma tillbaka till fast grund. Ty att försöka stampa fast grund av den jäslera vi för närvarande stå i, tror jag icke lyckas oss. Vi äro nog för klena här i vårt land för att kunna sätta axeln emot och hålla tillbaka den bölja, som nu går över världen på prisbildningens område. Och jag tror icke heller, att vi i framtiden skulle därav hava någon nytta.

Det är också en annan sak, som jag skulle vilja påpeka och som av en föregående talare vidrörts, nämligen hur denna tullfråga kommer att inverka på riksdagens sparsamhet. Man säger, att det går nog icke att spara vid denna riksdag lika litet som vid andra. Och jag tror, att om man nu bara skjuter på denna frågan till längre fram, kommer det också att gå så att talet om sparsamhet bara blir ett vackert tal även i år. För min del kan jag ju liksom en föregående talare, herr Olsson i Kullenbergstorp, stå upp här och vara glad över att jag icke är såsom andra människor, som motionerat om så och så många nya anslag. Jag har för min del icke väckt en enda motion om något anslag, ty jag anser, att när vi tala så mycket om sparsamhet, så måste vi också försöka att i någon mån tillämpa sparsamheten.

Men, kanske man säger: Hur kommer det att gå här i landet, om vi icke tillgripa dessa nödfallsåtgärder med tullar. Tänk om industrien kommer att avstanna och det går ut över folket och arbetarna i landet. Jag vill säga, att det *kan* gå illa, nämligen om vi icke vilja litet var använda vårt förnuft, d. v. s. inse vad tiden kräver. Men vi ha dock sett på många håll exempel på arbetare, här i landet, som förstätt att hellre än att bli arbetslösa är det bättre att gå med på lönereduktion av 20 % och ändå mer. Jag vill säga, att jag gör honnör för dessa arbetare. Och vi måste litet var förstå vad tiden kräver. Jag tror icke det är lyckligt att tillgripa några andra medel för att så att säga komma på rätt köl igen. Lantbrukarna eller åtminstone många av oss ha för sig, att nu behöva vi tullar för att rädda oss ur detta kristidsläge. Men man vet också på det hållet, att skola vi ha ökat tullskydd, så kommer också industrien att få sådant tullskydd för sin del. Då vill jag fråga lantbrukarna här i riksdagen: Tro ni, mina herrar, att vi

komma att tjäna på den affären? Nej, jag tror för min del, att om vi giva en krona, så få vi femtio öre igen, d. v. s. vi bli lurade. Och ur den synpunkten kan jag icke gå med på, att en sådan bytes-handel skulle vara lycklig.

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Jag vill nu säga, att med avseende å finanserna är jag i alla fall så optimistisk, att jag tror icke dessa pengar komma att behövas, om vi nämligen icke hålla dyrtiden kvar genom konstlade medel. Emellertid måste jag säga, att särskilt på det konto, som upptager dyrtidstilläggen för detta och följande år, böra och måste helt naturligt en hel del besparingar kunna göras. Och när t. ex. man vet, att industriens män och kanske även jordbrukare måste säga sig, att vi kunna icke taga oss för någonting, om icke lönerna gå ned, så är det väl också tydligt, att statens affärsdrivande verk och staten som arbetsgivare får försöka tillämpa samma metoder, hur det än må svida. Priserna sjunka ju oupphörligt, och därmed sjunker också prisindexen. Och jag tror, att därigenom icke blott skall bliva så mycket över, att dessa 30 miljoner täckas, utan kanske också något att flytta över på kontot för arbetslöshetens bekämpande.

För min del kan jag sålunda icke tro det vara en lycklig väg under denna kristid att tillgripa dessa åtgärder. Jag vill säga, att det är liksom att plåstra eller kvacksalva med en sjuk människa för att förhindra febern rasa ut. Men i och med att man tillgriper dessa plåster, får man under längre tid dragas med det onda. Jag vill emellertid ytterligare stryka under, att jag icke härmed på något sätt bundit mig i de frågor, som kunna komma att framläggas för riksdagen, på grund av tullkommissionens arbete. Men under närvarande förhållanden anser jag det icke vara klokt att slå in på dessa vägar.

Med dessa utgångspunkter, herr talman, ber jag att få yrka avslag på tullen ifråga och bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet T a m m: Herr talman! Jag begärde ordet för att, då förut under debatten vidrörts förhållandet mellan direkt och indirekt beskattning, få lämna några siffror till belysning av denna sak. Jag har låtit inom finansdepartementet uppgöra en jämförande tabell över förhållandet mellan direkta och indirekta skatter, på så sätt att dessa skilts från övriga statsinkomster och slagits ihop till en summa för att få fram ett jämförande procenttal mellan direkta och indirekta skatter. Tabellen utvisar, att förhållandet år 1913 var det, att 23,5 % av denna summa utgjordes av direkta och 76,5 av indirekta skatter, alltså tre gånger så mycket indirekta som direkta skatter. 1916 t. ex., det andra krigsåret, var förhållandet sådant, att vardera slaget kan sägas utgöra i stort sett jämnt hälften. Det var 48,1 % direkta och 51,9 indirekta skatter. Sedan kom högkonjunkturen och försköt förhållandet i högsta grad, så att de direkta skatterna stego oerhört på grund av överskott i de beräknade budgetssiffrorna. Sålunda steg år 1918, då de voro som högst, de direkta skatterna till 77,3 % och

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

de indirekta sjönko alltså till 22,7. Så komma vi tillbaka till 1920. Då har förhållandet återgått till ungefär detsamma som 1916, dock så att de direkta skatterna voro något över de indirekta. Men båda stodo nära hälften av det hela. År 1921, alltså i den riksstat, som föregående års riksdag fastställt, jämte den tilläggsstat, som nu är förelagd riksdagens prövning, utgör förhållandet 43,6 % direkta och 56,4 indirekta skatter. Nu är det ju möjligt att någon föreställer sig, att det förslag, som är framlagt beträffande 1922 års riksstat, skulle innebära en avsevärd höjning av de indirekta skatterna. Så är visst icke förhållandet. Praktiskt sett är förhållandet detsamma som i den stat, som föregående år prövades av riksdagen, nämligen endast drygt en procents höjning av de indirekta och motsvarande sänkning av de direkta skatterna.

Det har även berörts under debatten, att någon möjligen skulle kunna fatta mig så, att jag uttalat mig principiellt för indirekt beskattning. Det är icke förhållandet. Jag har snarare uttalat mig däremot. Men jag har sagt, att jag anser, att under sådana kris-tider som de nu rådande svåra tiderna i ekonomiskt avseende får man lov att se till, att den direkta beskattningen icke får stiga så, att man ökar sina, d. v. s. statens svårigheter.

Herr Winkler: Herr talman, mina herrar! Det var herr Erikssons i Grängesberg yttrande, som uppkallade mig. Jag hade eljest icke tänkt yttra mig i denna fråga.

Han nämnde, att då vi nu bli av med krigskonjunkturskatten, så hade han för sin del ingenting emot, om man så skulle behöva öka de direkta skatterna. Ja, herr Eriksson, det fattas bara att vi skulle haft krigskonjunkturskatten kvar fortfarande. Det är nämligen min bestämda åsikt, att det är just denna skatt, som är den huvudsakliga anledningen till den depression vi för närvarande genomgå i vårt land. Den skatten har varit den kvarnsten, som varit bunden om halsen på en mängd av de industrier och andra affärsföretag, vilkas existensmöjligheter den sänkt i havets djup. Och hade vi fortsatt med denna skatt, så hade nog snart icke mycket återstått. Var och en bör förstå, att vid en tillfällig uppgångsperiod, då priserna stiga alldeles abnormt, så kan man använda sig av tidsläget och för till billigare pris inköpta lager betinga sig betydligt höjda priser. Då uppstår naturligtvis en mycket stor vinst. Men den vinsten står nu icke kvar hos företagaren, som förhållandet varit vid tidigare uppgångsperioder, då företagaren fått behålla en stor del av sina inkomster för att därmed möta stundande svåra tider, utan huvudparten har just på grund av krigskonjunkturskatten gått till staten, så att nu har företagaren ingenting kvar i sin kassa för att möta de fallande priser, som för närvarande äro rådande. Det är icke få företag, som förlora precis lika mycket på grund av fallande priser på inneliggande lager, som de förtjänat den tid, då det alldeles omvända förhållandet rådde, d. v. s. då priserna stego. Men de kunna icke gå tillbaka till staten och säga, att nu ha vi gjort förlust i samma proportion, som vi förut gjort vinst, nu skola vi be att få

tillbaka den skatt vi erlagt till staten. Då den nuvarande skalan för inkomst- och förmögenhetsskatten debatterades, sade dåvarande finansministern, att han undrade icke på, att folk klagade över den skalan, som gick ända upp till 12 %, i synnerhet vid det förhållande, som då var rådande, att man måste uttaga 155 % av den — eller om det var 150 %, jag minns icke så bestämt. Men den tiden trodde han snart skulle komma, att vi kunde gå ned till 100, ja, 75 % och kanske mindre, och då skulle säkerligen folk bli belåtna med den skalan. Nej, mina herrar, nu är det icke så längre, att företagen kunna existera hur hårt de än beskattas, och det tycker jag skulle vara tydligt för var och en, som ser vad som försiggår runt omkring oss, då det ena företaget efter det andra inställer eller inskränker sin drift dels på grund av kapitalbrist, dels på grund av bristande avsättningsmöjligheter. Då tycker jag det skulle vara för var och en klart, att nu äro dessa skatteköllor utsinade. Den cistern, som statsmakterna oupphörligt tappat ur vad de behövt, är nu tom. Där finns icke mer att taga. Men herrarna kunna ju försöka att fortsätta med den direkta beskattningen och öka den ännu mera än den nu är, 175 %, så skall den enda följden bli, att förhållandena bli ännu mera förvärrade än de nu äro och arbetslösheten ännu större än den nu är.

Vidare nämnde herr Eriksson i Grängesberg om beskattningen i England. Ja, där har man just haft någonting motsvarande vår krigskonjunkturskatt, och man har tänkt sig i England att fortsätta med den även efter krigets slut. Men man har också där kommit under fund med att det är denna skatt, som håller tillbaka företagssamheten, och det är icke länge sedan den engelska finansministern, då han stod i begrepp framlägga budgetförslaget för parlamentet, fann sig föranlåten att redan på förhand tillkännagiva, att det var regeringens mening att icke fortsätta med det beskattningssystemet. Det förstår ju var och en, att det icke kan gå, om de normala skatterna till staten uppgå till 25 à 30 % och man lägger på en extra krigskonjunkturskatt på 40 % — för att icke tala om dåvarande finansministerns förslag på sin tid att höja denna skatt ända till 50 %. Det är alldeles riktigt, som herr Eriksson i Grängesberg säger, att skatterna i England uppgått till 70 à 80 %. Men lika säkert är, att skatterna i Sverige överskridit 70 %. Jag har framvisat fall i riksdagen förut från sådana företag, som jag känner direkt till, där skatterna uppgått till 73 % av inkomsten. Herr Eriksson talade om de goda tiderna, som varit, och de stora vinsterna, som industrierna skördat, och nu kunde det vara någonting att betala i skatt med också, och det kunde vara någonting, som staten kunde taga ut för att öka arbetslöshetsunderstödet med. Ja, det vore alldeles riktigt om icke staten redan förut i oerhörd omfattning uttagit dessa stora vinster i skatter. Dessutom böra herrarna förstå, att med det prisläge vi nu ha, jämfört med prisläget före världskriget, så behöver varje företagare betydligt större kapital nu än då. Och det är en alldeles tydlig orsak till den kapitalbrist vi nu ha. Varje företag behöver nu minst det dubbla och i vanliga fall 2 ½ gånger det ka-

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

pital, de då behöfde, detta på grund av de ineliggande lagrens marknadsvärde och på grund av de utestående fordringarnas i förhållande därtill ändrade kapitalbelopp.

Med avseende på de direkta och indirekta skatterna äro meningarna delade. Säkert är, att vi måste taga skatterna där de kunna tagas. Och då det är omöjligt att taga dem på de direkta skatternas väg, så är det väl alldeles riktigt, som finansministern gjort, att se efter, vilka importartiklar, som utan nämnvärd olägenhet kunna beläggas med skatt. Och då tror jag man måste giva honom rätt, då han tillgripit kaffet. Även om det skulle medföra en kostnad för konsumenterna intill 3,75 kr. pr individ, så kan man väl icke säga, att det är en tryckande och betungande skatt. Ty om man skulle uträkna det där pr kaffekopp, så är jag säker om, att man får räkna med tiondedelsören. Och jag tror, att även fattigt folk under kristiden, då kaffet var svåråtkomligt, betalade till och med de priser, som då måste betalas och som voro helt andra än de, som för närvarande gälla. Dessutom ha vi nu hört, att priserna på kaffe äro starkt fallande, så att det är icke alls säkert, att även om man lägger på den föreslagna tullen priset blir nämnvärt högre än det varit den sista tiden, kanske t. o. m. billigare.

Behovet av indirekta skatter tror jag alldeles säkert föreligger, och det torde tydligt framkomma för riksdagens ledamöter den gång vi skola försöka att vid riksdagens slut få debet och kredit att gå ihop. Jag delar nämligen den meningen, som här förut uttalats med avseende på inkomstberäkningen, att den är något sangvinisk. Varför jag hyser den meningen är, att man utgått från 1919 års inkomster. Och varför? Jo, som var och en vet, skola statsskatterna vid deklaration av inkomsten tilläggas eller kanske rättare de få ej avräknas. Och just skatterna under 1919 härflyta från de stora inkomsterna åren 1916 och 1917, d. v. s. de bästa åren. Och jag betvivlar, att den verkliga inkomsten med avdrag för skatterna är den, som finansministern lagt som grund för sina beräkningar. Men jag önskar ingenting hellre, än att det blir med verkligheten överensstämmande och att våra inkomster innevarande år motsvara vad som beräknats i och för skattens uttagande nästa år.

Så talas det så mycket här i kammaren och i utlåtandet om att kaffetullen drabbar den fattige och att kaffet är den fattiges enda dryck. Jag tycker det är överord. Ty jag säger ännu en gång, att det inverkar icke på någon människas eller någon familjs ekonomiska förhållanden här i landet. Ty så pass inkomst har var och en — förutsatt att han över huvud taget har regelbundet arbete — att 3 kronor 75 öre om året icke spela någon roll. Och för övrigt kan ju denna dryck mycket väl undvaras. Den kan undvaras lika väl som sprit och tobak, i varje fall lika väl som den förstnämnda.

Sedan har förste vice talmannen Hamilton, som så många gånger förut, gjort sig till riddare för de fattiga, talat om den fattiga änkan och att trycket av denna tull för henne blir lika stort som för miljonären. Ja, det där hava vi hört så ofta förut från hans mun. Han satte i fråga, att vi icke ha någon brist på skatteköllor,

men det är just vad vi ha, ty vi kunna väl vara ense om, att de skatteköllor vi förut haft, nämligen handelns och industriens stora inkomster, finnas icke mer, och då blir det ju fråga om att söka upp nya skatteköllor. Då hade det varit bra, om herr vice talman i detta sammanhang talat om, vilka nya skatteköllor han avsåg.

Sedan endast ett par ord med avseende på herr Fabian Månssons yttrande. Han går, som vi veta, ganska lätt till överdrifter. Han nämnde en sak, som jag särskilt fäste mig vid, nämligen att vad som gör, att företagsamheten för närvarande ligger nere, är att man tror, att priserna skola falla. Det kan man ju också säga, men i varje fall är väl huvudanledningen bristen på förtroende för framtiden. Låt oss då detta tillbaka, så tror jag även, liksom herr Månsson, att kristidsperioden icke behöver bli så lång, som finansministern fruktade. Men denna brist på förtroende för framtiden sammanhänger icke endast med tanken på att priserna på de tillverkade varorna skola gå ned utan även med det, som herr Månsson icke trodde hade med saken att göra, nämligen med skattefrågan. Ty vi skola aldrig vänta, att vi få samma företagsamhet tillbaka som omedelbart före kriget och under de första krigsåren, om man skall resonera så: går företaget icke, får jag själv stå risken, och det kan bliva besvärligt nog, men skulle det lyckas för mig, kommer staten och tager 70 procent i skatt. Jag tror verkligen, att företagaren måste vara på det klara med, att en dylik skatteskala icke i framtiden kommer till användning, såvida det skall bli verkligt liv och företagsamhet i affärerna.

Vad beträffar bristen på kapital, vet jag av egen erfarenhet, och många ha sagt mig detsamma, att även om ett företag går med vinst, är det första man frågar, när bokslutet är klart: var skola vi taga pengar till att betala skatterna för det föregående året? Det är en fullständig felbedömning av läget, då folk i allmänhet tror, att när ett bolag eller en person har den och den inkomsten, finnes ett motsvarande belopp i kassaskåpet. Jag vet många företag, som haft mycket stora vinster, men som det oaktat, när årets bokslut varit färdigt, haft mycket besvärligt med avseende på sina finanser, såvitt man velat hålla företaget uppe.

Med avseende på den här föreliggande tullen hade jag, såsom också synes av reservationen, helst önskat, att ärendet nu avgjorts i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, men på grund av finansministerns hemställan i dag och då han för sin del ansåg lämpligast, att ärendet återremitterades till bevillningsutskottet, skall jag, herr talman, be att få instämma i det yrkande, som förut gjorts angående denna frågas återremitterande till bevillningsutskottet.

Häruti instämde herrar *Nylander*, *Lübeck* och *Björkman* i Norrköping.

Herr *Hansson* i Stockholm: Herr talman! Den taktik, som här användes av anhängarna till förslaget om höjning av kaffetullen,

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

kan icke sägas vara vacker, även om den kanske ur deras egen synpunkt betraktas som god. Det är alldeles uppenbart, att här har man inför en bestämd hållning från bevillningsutskottets majoritet gjort en omsvängning, varvid man lämnat i sticket ståndpunkter, som förut ansetts vara mycket betydelsefulla, för att falla tillbaka och försöka vinna tid för att påverka riksdagen att taga en osympatisk beskattning, som den nu icke vill taga. Redan finansministern har ändrat ståndpunkt, just för att vinna en tidsfrist. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid beslutet om importförbud å kaffe framhöll han, att detta importförbud skulle komma att bli av mycket kort varaktighet, och det låg tydligen i hans yttrande den meningen, att han ansåg nödvändigt med hänsyn till vissa företeelser, som annars kunde framträda, att riksdagen mycket snabbt ginge till ett avgörande av regeringens förslag rörande förhöjd kaffetull. Nu har finansministern icke velat här uppträda för att försöka övertyga riksdagen om nödvändigheten av ett omedelbart bifall till regeringens förslag, utan han har i stället hemställt — till och med enträget, om jag icke hörde fel på ordet — att andra kammaren måtte biträda det yrkande, som innebär ett uppskov med avgörandet.

För min del skulle jag kunna ha en viss förståelse för denna ståndpunkt, om anhängarna av tullen verkligen ville acceptera den utgångspunkten, att man vid en senare tidpunkt av riksdagen verkligen skall kunna sakligt diskutera frågan om nödvändigheten att höja kaffetullen. Men vi ha här från finansministerns sida, från herr Röings, herr Winklers och herr Lithanders sida, från alla, som nu talat för återremiss, hört, att det icke kan bli fråga om några eftergifter senare under riksdagen på deras verkliga ståndpunkt i fråga om förhöjningen av kaffetullen; vad de vilja ernå genom detta uppskov är sålunda endast att vinna tid för att kunna påverka riksdagen att taga den ståndpunkt, som de nu intaga, nämligen att besluta hela den mycket betydande förhöjningen av kaffetullen. Under sådana förhållanden blir faktiskt ett återremitterande av ärendet liktydigt med att man från riksdagens sida gör en eftergift åt detta håll och giver allmänheten och framför allt jobbarna det intrycket, att här blir det en tull på kaffe av den storlek, som regeringen föreslagit: skynda er nu att utnyttja tiden för att samla guld i edra fickor!

Jag måste säga, att en omvändelse i detta avseende, som på det högsta förväntat mig, är herr Röings. När herr Lövgren i Nyborg häromdagen väckte en motion om avslag på kaffetullen och det med anledning härav uppstod debatt rörande bevillningsutskottets sätt att behandla ärendet, fingo vi från denna talarstol av herr Röing höra, hur viktigt det var att komma till ett snabbt avgörande, hur man redan från jobbarnas sida utnyttjat alla möjligheter att skaffa sig inkomster, och hurusom man icke längre kunde stå till svars med att hålla frågan svävande och giva jobbarna nya och ökade möjligheter. Det var en ingivelse, som gjorde, att jag, innan kammaren i dag började sitt plenum, gick in och läste igenom det stenografiska referatet av herr Röings anförande i förra veckan. Jag tänkte vid

genomläsandet, att det skulle vara av visst intresse att höra vad herr Röing skulle säga i dag, och just därför hade jag också särskilt intresse för de omformuleringar, som herr Röing gjort i stenogrammet. Och när jag studerat dem närmare, fann jag, att allt var klart för att herr Röing i dag skulle kunna gå över på återremissyrkandet. Samme herr Röing, som alltså häromdagen målade upp för oss denna bild av jobbnarnas möjligheter att tillgodogöra sig oberäknad vinst på grund av att saken hölls svävande, samme herr Röing förordar nu ett uppskov, som skulle giva dessa jobbarna ännu större möjlighet än de tidigare haft. Det är ganska förklarligt, att en man, som tänker göra en sådan svängning, anser sig böra förbereda den genom att något mjuka upp de uttryck, som fälldes i ett ögonblick, då det var opportunt att utmåla, hur nödvändigt det var, att denna fråga snabbt avgjordes.

För min del står jag fortfarande på herr Röings ståndpunkt. Jag har alltså den uppfattningen, att ett uppskov med avgörandet av frågan om förhöjd kaffetull kommer att utnyttjas av jobbarintressena. Det har visserligen antytts här, att det vore ingen fara, att ett sådant utnyttjande skulle komma att ske, då man ju skulle ställa i utsikt efterbeskattning, och då, såsom man också säger, den hållning, som bevillningsutskottet intagit, tyder på att riksdagen framdeles icke skall vara benägen att acceptera tullförhöjningen. Men saken ligger naturligtvis i stället så, att de här från statsrådsbänken fällda yttrandena, kompletterade med yttranden från liberalt håll, från högerhåll och delvis även från bondegruppernas sida, icke kunna tolkas på annat sätt än att återremissen betyder ett senare bifall till förslaget, och under denna tid kommer givetvis varje importör och varje handlande i kaffe att vid sin prissättning taga hänsyn till den fördyring, som skulle bli en följd av efterbeskattningen. Allmänheten får då betala sitt kaffe med denna förhöjning redan från början, under det att man icke ens genom efterbeskattningen skall kunna lyckas driva in en bråkdel av vad importörer och handlande under tiden hunnit stoppa i sina fickor. Det förefaller mig således, att med den utgångspunkt man från början haft, det hade varit heder sammare, om man här kämpat *för* tullen och *mot* tullen, att man här strävat efter ett avgörande, så att man därmed åtminstone genast avstängt möjligheten för privata personer att rikta sig på den situation, som kan uppkomma genom den svängning, som försiggått hos vissa herrar, vilka förut ansett nödvändigt att få ett snabbt avgörande till stånd.

De skäl, som här anförts för ett uppskov, kunna naturligtvis för den, som icke delar den uppfattningen, att man nödvändigtvis måste för statsregleringen anlita förhöjning av kaffetullen, icke vara några verkliga skäl för att här biträda ett återremissyrkande, och jag skulle vilja stryka under vad jag tidigare tillåtit mig uttala i Social-Demokraten, att det kan säkerligen behövas, att man redan nu i början av riksdagen giver ett påtagligt vittnesbörd om att riksdagens sparsamhetsiver icke bara inskränker sig till ord. Det är min övertygelse, att på utgiftssidan i budgeten — jag tänker icke blott på

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

försvarshuvudtiteln, utan även på andra huvudtitlar — kunna sådana besparingar göras, att kaffetullen blir onödig, men jag är också lika övertygad om, att man på de håll, där man vill åstadkomma besparingar, skall stöta på större svårigheter att vinna sina syften, om man från början så att säga giver på hand, att här finnes dock en reserv, som denna kaffetull erbjuder; vi behöva icke vara så sparsamma, som vi annars skulle vara, därest denna reserv saknades.

Jag tror alltså, att det ur synpunkten av att här under riksdagen få till stånd en verklig sparsamhetspolitik vore mycket nyttigt att redan nu stänga de utvägar, som kaffetullen avser att erbjuda. Jag tror, att det är nyttigt, att man på det viset giver en viss inriktning åt hela vår politik, och jag kan för min del icke vara med om ett uppskovsyrkande, som ingenting annat betyder än att den riktning, som för närvarande saknar möjlighet att på sakliga skäl föra sin mening igenom i riksdagen, skall vinna tid för att senare under riksdagen kunna på ett eller annat sätt driva igenom sina önskemål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Den fråga, som man vill göra sig, när man behandlar denna sak, är den: är det någon i detta ögonblick, som vet, huruvida man behöver de pengar, som kaffetullen och kaffeskatten äro avsedda att inbringa, eller huruvida man eventuellt kan avstå från dem? Det är naturligtvis ingen, som nu kan giva något svar på den frågan, och det har icke heller någon försökt göra.

Här kommer den siste talaren, och andra före honom, och säger, att här skall åstadkommas kraftiga impulser till sparsamhet; vi böra stryka ett streck över allt tal om kaffetull, och sedan bli vi tvungna att spara. Jag tillåter mig fråga den siste talaren: behöver man alltså på det hållet hava detta tvång över sig för att vilja vara med om sparsamhet? Jag tror knappast, att så är fallet. Herr förste vice talmannen utbrast på sitt vanliga patetiska sätt: är det blott tomma ord från högern, när man talar om sparsamhet? Då vill jag för min del svara: nej, det är visst inga tomma ord, utan det är rena allvaret, och jag tror, att detta allvar finnes hos alla partier i denna stund. Man behöver icke beskylla den ena eller den andra för att vara mindre sparsamhetsvänlig. Det ligger över oss alla, att det är någonting nödvändigt, som man måste inrikta sig på. Men att därför avskära sig möjligheten att kunna erhålla en inkomst, innan man bestämmer sig för, huruvida och i vilken omfattning man kan minska på utgifterna, det vore en synnerligen oklok politik och ett synnerligen oklokt förfaringsätt. Jag tror, att det hade varit bättre, om herrarna velat börja spara på utgifterna, innan ni började spara på inkomsterna. Det är bättre att först gå fram på den linjen att söka sätta ner utgifterna. Då vet man, vad man har att rätta sig efter, när det gäller att beräkna inkomsterna, och då kan man se, om man behöver kaffetullen eller icke. Då ordnar sig saken ganska lätt av sig själv, när man skall göra upp statsregleringen vid slutet av riks-

dagen. Men här talas om att vi måste avslå propositionen om kaffetullen, annars äro vi icke starka nog att kunna spara. Det tilltalar mig icke alls, att riksdagen skall ge sig själv ett sådant fullständigt underbetyg i avseende på vad den vill och kan göra.

Herr förste vice talmannen talade om, att dyrtidstilläggen skulle komma att gå ned, och han fick ett stöd härför i finansministerns uttalande. Jag tror, att detta kan vara riktigt, på grund av att prisindex går ned, och jag återopade det för övrigt själv i remissdebatten såsom en tänkbar möjlighet. Men har icke herr vice talmannen tänkt på, att även inkomsterna kunna gå ned och att de inkomstpöster, som man räknar med i statsbudgeten, kunna bli utsatta för minskningar? Eller är det verkligen så till den grad klart, att man nu kan säga, att utgifterna komma att minskas men att ifråga om inkomsterna kunna vi fullt lita på att det kommer att gå på det sätt, som man beräknat. Det är naturligtvis blott att gå som katten kring het gröt. Man vill passa på tillfället att nu omöjliggöra kaffetullen, och det är allt vad resonemanget går ut på från herr vice talmannens och andras sida.

Vad beträffar själva sakfrågan, kaffetull eller icke kaffetull, så skulle jag egentligen icke ha någon anledning att yttra mig om den saken. Det skulle kunna vara fullkomligt överflödigt att tala om det, ty antingen faller frågan eller också blir det återremiss, och i senare fallet blir det tillfälle att en annan gång tala om denna sak. Men jag kan dock icke underlåta att säga ett ord till dem, som möjligen tänka på att vilja vara med om ett avslag på denna punkt redan nu, fastän det finns möjlighet att låta den ligga till sig, och det är detta: varifrån tänka herrarna taga ersättning för den inkomst, som ni nu vilja beröva eder möjligheten att framdeles erhålla? Det är naturligtvis meningen att taga den genom en ökad inkomst- och förmögenhetsskatt. Men där är förhållandet det, att när denna procentsats av 170 procent första gången var på tal, var man allmänt överens om att den var ganska hög, och jag säger som en tidigare talare, att man har låtit det gå upp till det högsta möjliga redan från första stund, när man gått upp till 170 procent. Man kan icke hålla på i oändlighet och öka på, utan att man gör mycket stor skada på andra områden, där man säkerligen icke skulle vilja göra det. Men därför att man icke vill se saken i dess stora sammanhang, utan blott inriktar sig på att bedöma en sak i sänder, i detta fall inkomst- och förmögenhetsskatten, så tror man, att man naturligtvis alltid kan öka på något.

Herr Eriksson i Grängesberg kom med sitt uttalande: man slipper ju krigskonjunkturskatten. Jag skulle vilja säga herr Eriksson i Grängesberg, att den vore icke så farlig att ha, ty den komme icke att gå ut i alla fall, utan den faller helt enkelt bort av sig själv i dessa tider, så att den skatten behöver han icke hava så ofantligt mycket bekymmer för. Vad som särskilt gjort, att man i denna fråga tycker sig spåra demagogische Umtriebe, det var, när herr Eriksson i Grängesberg kom att säga, att kaffetullen vill man ha för att kunna öka försvarsbudgeten. Man skall ha någonting att betala med,

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

och därför söker han här bibringa allmänheten den föreställningen, att kaffetullen och försvarsbudgeten oivillkorligen hänga ihop. Man vill vara med om att höja på försvarskostnaderna, och därför måste man ha kaffetullen. Man skall nu inbilla alla de nya kvinnliga väljarna, att det är de, som skola betala försvaret genom det kaffe som de dricka. Jag tror emellertid icke, att man skall fånga så mycket folk på det limspöet. Men så kommer herr Eriksson i Grängesberg i ett annat sammanhang och säger, att man vill ha kaffetullen, ty den skall vara till för att betala de ökade kostnaderna för arbetslösheten med. Det har motionerats från olika håll i denna fråga, och jag har sett motioner, vari påyrkats anslag på, jag vet icke hur många, tiotal miljoner kronor till arbetslöshetens bekämpande, och nu säger herr Eriksson i Grängesberg, att man vill ha kaffetullen för att betala dessa utgifter med, d. v. s. det fattiga folket skall självt betala de kostnader som föranledas av arbetslösheten. Jag tror icke, att det är farligt att använda det uttryck, som jag nyss använde, då man hör ett sådant resonemang som det herr Eriksson i Grängesberg nyss förde. Jag tror icke, att man kan splittra en budget och säga, att *den* inkomsten skall vara för *den* utgiften. Budgeten är en enhet, och det är riksdagen, som har i sin hand att bestämma summan av utgifterna, och riksdagen bestämmer också summan av inkomsterna. Men det bör aldrig förekomma, icke ens i demagogiskt tal, att man använder uttrycket, att den ena eller andra inkomsten skall vara till för att därmed täcka den ena eller andra utgiften.

Jag kan icke undgå att ett ögonblick fästa mig vid herr vice talmannens — jag säger som en tidigare talare — mycket vanliga och ofta förekommande tal om hur man här vill betunga den fattiga och den fattigaste befolkningen. Herr vice talmannen säger, att det är en skatt som drabbar alla lika, och den drabbar den allra fattigaste lika mycket som den rikaste. Men, herr förste vice talman, vi ha andra skatter, som icke drabba lika. Vi ha inkomst- och förmögenhetsskatt, progressiv beskattning och dubbelbeskattning av viss inkomst, varigenom skatten lägges så mycket starkare på dem som mera hava. Således, därför att en sådan skatt som denna icke kan göras progressiv — det vill väl icke herr vice talmannen, ty då skulle den ju drabba de fattigaste ännu mycket värre — kan man icke taga den, och då skulle man enligt herr vice talmannen aldrig kunna tillämpa en beskattning, som drabbar alla lika. Men hur förhåller det sig med sockret? Sockerskatten drabbar alla lika. Herr vice talmannen är säkerligen mycket väl insatt i sockerförhållandena, både i fråga om betodling och i fråga om sockerfabrikation. Han vet, vad sockret betyder, och vet, att sockerbeskattningen drabbar alla lika. Jag skulle vilja fråga vice talmannen, vilket han föredrager, skatt på socker eller skatt på kaffe. Här ha vi ganska betydande skatt på socker, men jag har icke hört så mycket klagan över det. Vilket är bäst, vilket är nyttigast och vilket mår folk bäst av? Jag vågar påstå, att sockret är det viktigaste näringsmedel som framställes i detta land för svenska folkets behov. Om någotdera skulle vara skattefritt, så borde väl sockret va-

ra det. Men kaffet är intet näringsmedel utan blott ett inbillat sådant. Det är ett njutningsmedel och understundom ett ganska skadligt sådant. Jag förstår icke riktigt, hur förste vice talmannens hela resonemang beträffande kaffet kan gå ihop och kan äga någon allmängiltig tillämpning, ty det äger i varje fall icke tillämpning, när det är fråga om socker.

Sedan målade herr Eriksson i Grängesberg upp en tavla för oss, och herr Hansson bistod honom därvid, hur jobbarna skola sko sig och hur förfärligt mycket de skola förtjäna, om man, som herr finansministern begär, beslutar ett uppskov med frågans lösning genom återremiss. Ja, vilka äro jobbarna? Det skulle väl då i första rummet vara hela den stora svenska allmänheten, som skulle lägga sig till med de skattefria 20 kilogram kaffe. Är det således herrarnas mening, att det är där, som faran skulle ligga, att varje familj skulle lägga sig till med 20 kilogram kaffe och därigenom undandra sig den beskattning, som här ställes i utsikt i samband med tullen? Skulle det vara hela det stora jobberiet, så vill jag säga, att jag icke är så rädd för det, därför att priset har så mycket att betyda och tullen ensam betyder långt ifrån allt. Priserna hava gått ned, och ingen vet, hur långt de komma att gå ned. En klok allmänhet aktar sig för att lägga sig till med för stora lager, och köpmännen själva hava sannerligen blivit så brända på fingrarna i kaffeaffärer, att de visligen akta sig för att göra alltför stora affärer i spekulation på att riksdagen sedermera åsätter denna kaffetull.

Herr talman! Jag gör mig den frågan, när jag hör denna debatt: varför skall man till den grad överdriva saker och ting, som här blivit gjort? Saken ligger ju helt enkelt och kort och gott på det sättet, att vi ännu egentligen icke bestämt någonting i fråga om statens utgifter. Varför skola vi då skära av för oss möjligheten till denna inkomst? När herr finansministern uppträder och säger ifrån, att han för ögonblicket icke yrkar på bifall till den kungl. propositionen men att han hemställer till riksdagen, att den ville vara god och låta denna sak ligga på bordet, till dess man längre fram finge se, hur budgeten kan komma att ställa sig beträffande både utgifter och inkomster, så tycker jag, att det är en sådan måttlig begäran och, för att tala med herr Eriksson i Grängesberg, en sådan rimlig begäran, att jag icke förstår, hur herrarna kunna vara med om att motsätta sig denna rimliga och måttliga begäran.

Därför, herr talman, ber jag för min del att få förena mig med dem som yrka på återremiss.

Herr R ö i n g: Det var närmast en ärad talare på Stockholmsbänken, herr Per Albin Hansson, som föranledde mig att ännu en gång begära ordet. Hans liksom herr Bernhard Erikssons i Grängesberg anförande föranledde mig att ställa den frågan till mig: hur skulle förhållandena ha varit i dag, om vi fortfarande hade haft den socialdemokratiska regeringen kvar? Skulle då en statsverksproposition ha förelegat, där en förhöjning av kaffetullen icke varit upptagen? Jag kan naturligtvis icke med någon som helst säker-

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

het yttra mig därom, men med den kännedom, jag har om de män inom den Brantingska regeringen, som framför andra sutto inne med kunskap och kännedom om icke blott det statsfinansiella läget utan även det ekonomiska läget i allmänhet, är jag övertygad om att de icke ett ögonblick skulle ha tvekat att i den nuvarande situationen ha framkommit med ett förslag, att en eventuellt beräknad brist skulle täckas genom en förhöjd kaffetull. Då hade nog både herrar Bernhard Eriksson och Per Albin Hansson, om de fortfarande varit medlemmar av den socialdemokratiska regeringen, i dag iakttagit tystnadens vältalighet och med all sannolikhet röstat på ett annat sätt än de nu komma att göra.

Herr Per Albin Hansson tillät sig uttolka mitt anförande i fredags, då jag hade ordet till följd av herr Lövgrens i Nyborg motion, ungefär på samma sätt som en viss potentat roar sig att läsa bibeln. Han hade rätt i att jag i fredags framhöll av många olika skäl såsom önskvärt, att utskottsbetänkandet tillfölje den föreliggande kungl. propositionen snarast möjligt komme in på kammarens bord, så att kammaren på grund av förhållanden, som jag då angav, snarast möjligt kunde fatta beslut i frågan. Ett av skälen, varför jag önskade denna snabba behandling — vilket jag även uttalade i fredags — var den omständigheten, att jag fått kännedom om att regeringen till följd av de små lager av kaffe, som finnas i vissa delar av landet, medgivit köpmän rätt att från nederlag uttaga kaffepartier, om de antingen betalade en tull av 80 öre för kilogram i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition eller lämnade en bankgaranti å ett belopp, motsvarande denna tullsats. Anledningen till att man ville från nederlag utfå dessa kaffepartier, trots att en dylik bankgaranti eller inbetalning fordrades, var naturligtvis förvissningen om att dessa köpmän kunde sälja respektive kaffepartier till ett pris, i vilket denna kaffetull av 80 öre ingick. Skulle riksdagen avslå Kungl. Maj:ts proposition, skulle följden bli, att dessa köpmän erhöle i restitution skillnaden mellan den nu utgående tullsatsen, 12 öre, och den deponerade tullsatsen, 80 öre, eller 68 öre för kilogram, då däremot den konsumerande allmänheten, som köpt detta kaffe till pris, i vilket kalkylerats en tullavgift av 80 öre, aldrig skulle komma i åtnjutande av denna restitution. Detta är ett skäl, som varit alldeles tillräckligt avgörande för mig för att yrka på frågans snara behandling i riksdagen. Nu har emellertid herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i sitt första anförande meddelat, att i den händelse riksdagen kommer att besluta, att betänkandet skall återremitteras till bevillningsutskottet, regeringen omedelbart kommer att upphäva den nuvarande förordningen om importförbud av kaffe hit till landet. Härigenom lämnas den konsumerande allmänheten garanti för att den icke genom en sådan åtgärd, som att den föreslagna tullen förskottsvis betalades av importörerna och sedermera restitueras, skulle behöva extra beskattas genom att denna förordning fortfarande ägde gällande kraft. Det är ett av de skäl, som föranlett mig

att nu vara med om ett yrkande om återremiss av frågan till bevillningsutskottet.

Herr Hansson yttrade vidare, att regeringens — såsom jag fattade honom — ståndpunkt var den, att i den händelse riksdagen längre fram skulle besluta, att kaffetullen skall höjas, det icke vore regeringens avsikt, att det kaffe, som då fanns inom landet förtullat, skulle efterbeskattas. Jag har endast hört herr finansministerns första anförande, men jag kunde icke uppfatta detsamma så, att det var hans avsikt, att det kaffe, som då finnes inom landet, icke skulle drabbas av någon efterbeskattning. Min mening är åtminstone, att i den händelse riksdagen skulle längre fram besluta en höjd kaffetull, riksdagen oavvisligen då bör beskatta det kaffe, som finns inom landet, på det att icke de, som ha använt tillfället att lägga kaffe på lager, skola undgå den beskattning, som av riksdagen avses.

Nu har redan herr Lindman framhållit den märkvärdiga ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intagit, och som herr Per Albin Hansson underströk, nämligen nödvändigheten av att riksdagen står under det trycket att, sedan riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts proposition om en förhöjd kaffetull, föra den kloka sparsamhetens politik som är nödvändig. Jag tror, att det är riktigt, såsom herr Lindman framhöll, att det är att sätta ett ovärdigt betyg åt den svenska riksdagen, då man påstår, att riksdagen icke förstår, att den svåra kris, vi nu genomgå, absolut tvingar oss alla att föra denna sparsamhetens politik. Om för övrigt riksdagen beslutar att återremittera ärendet till utskottet, vad skulle följden bli annat än den att denna möjlighet till en förhöjd kaffetull framemot riksdagens slut skall hänga såsom ett Damoclessvärd över riksdagen och tvinga densamma att vara minst lika sparsam, som om riksdagens beslut går i den riktning, för vilken herr Per Albin Hansson här gjort sig till taleman.

Det är egendomligt att höra flera av mina partikamrater och även medlemmar av andra politiska partier påstå, att det är orätt av riksdagen att i denna situation gå fram på den indirekta beskattningens väg och beskatta en sådan förbrukningsartikel som kaffe. Men, mina herrar, tänken då på vad vänstern i England år 1909 i en liknande situation gjorde — en vänster, som var så frihandelsvänlig, som över huvud ett politiskt parti kan vara! Det statsfinansiella läget var ungefär liknande det, vari vi nu befinna oss, men icke tvekade vänstern i England då att med ett djärvt grepp införa en betydligt strängare och skarpere indirekt beskattning bland annat på kaffe. Här tvekar man emellertid, trots att man är med om år efter år att godkänna en sockerskatt, som verkar precis på samma sätt som en förhöjd kaffetull. Den nu utgående sockerskatten ger i runt tal ungefär samma belopp, som den av Kungl. Maj:t föreslagna kaffetullen beräknats komma att ge. Vi äro, så långt vi kunna, i bevillningsutskottet försiktiga i våra inkomstberäkningar, men såsom ni, mina herrar, lätt kunnen finna av bevillningsutskot-

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

tets betänkande vid fjolårets riksdag, hade utskottet beräknat, att sockerskatten för år 1921 skulle uppgå till 19 miljoner kronor, och då är det dock räknat med vida mindre kvantiteter socker än som sedermera visat sig hava blivit konsumerade.

Anledningen varför jag begärde ordet var emellertid icke blott herr Per Albin Hanssons yttrande — jag begärde ordet, innan han började sitt anförande — utan den att några kamrater i kammaren meddelat mig, att de ställde sig rätt tveksamma, huru de skulle rösta. De fruktade, att de, som yrka på en förhöjd kaffetull, därmed önska möjliggöra en sänkning av skatteprocenten 175 % för inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag har ingen befogenhet att tala på någon annans vägnar än på mina egna, men jag ber eder, mina herrar, vara övertygade om att den tanken är för mig fullständigt främmande. Jag angav redan i mitt första anförande, att jag anser, att även om vi kunna göra sådana besparingar på olika anslag, att dessa belopp samfällt uppgå till den summa som motsvarar den beräknade inkomsten av den förhöjda kaffetullen, 22 miljoner kronor, så böra de gjorda beräkningarna av inkomsterna, först och främst vad inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1922 beträffar, minskas med motsvarande belopp. Min åsikt, om en sådan situation inträffar, är således den att skatteprocenten 175 % icke bör sänkas.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag skall icke i detta mitt anförande ge mig in på frågan om en utvidgning av den direkta beskattningen, lika litet som jag närmare skall fördjupa mig i huruvida en åtgärd avsedd att höja inkomsterna genom en dylik skatt, som den föreliggande, är berättigad eller ej. Jag tror dock — om jag får tillåta mig att uttala mitt omdöme i detta fall — att man gjorde klokt i att instämma i det uttalande, som i berörda avseende gjorts av herr Eriksson i Grängesberg, då han, om jag icke missuppfattade honom, gjorde gällande, att den tid kan komma, då det blir nödvändigt — då kanske icke några andra resurser finnas — att åter tillgripa en ytterligare förhöjning beträffande de direkta skatterna, samtidigt som han också betonade, att det i en viss given situation kan vara nödvändigt att tillgripa en skatt av den karaktär som den föreliggande. Jag vill således göra gällande, att detta uttalande innefattar vad riksdagen inför en oviss framtid för närvarande verkligen kan göra. Ett fastslående av att man skulle stanna vid status quo beträffande det ena eller det andra är över huvud taget omöjligt både från den nuvarande regeringens sida och från riksdagens.

Den fråga, som här måste samla alla intressen, blir följaktligen, huruvida det kan vara nyttigt och nödigt att uppskjuta den slutgiltiga behandlingen av den kungl. propositionen till ett senare stadium av riksdagen eller att avgöra ärendet nu i dag. Då man läser igenom Kungl. Maj:ts proposition, finner man med detsamma, att utgångspunkten för alla de åtgärder, som av regeringen blivit vidtagna, är den, att man velat i möjligaste mån förebygga osund och olämplig spekulation. Jag för min del hyser den bestämda över-

tygelsen och uppfattningen, att när riksdagen går att pålägga svenska folket en skatt av det slag som den föreliggande, måste den också se till, att sådana merutgifter för svenska folket hamna i statskassan och icke hos några enskilda medborgare — de må nu tillhöra den ena gruppen eller den andra. Den utgångspunkten har också regeringen lagt på frågan, då den vidtog åtgärder för att stoppa importen av kaffe, dels sådant som var på väg hit och dels sådant, som redan anlant hit till landet men låg under tullens förvar. Vidare har också regeringen vidtagit den åtgärden att framlägga jämsides med propositionen om en förhöjd tullsats en proposition i avsikt att komma åt det kaffe, som redan lämnat tullen och finnes ute i enskildas ägo, och detta har skett genom ett förslag om införande av efterbeskattnng. Dessa utgångspunkter — jag säger det ännu en gång — har regeringen haft, men då hör man nu till sin förvåning i dag, att regeringen, särskilt finansministern, säges lämna sin åsikt för att gå över på en ståndpunkt, som alldeles borteliminerat just dessa synpunkter. Om herrarna slå upp propositionen nr 43, finna herrarna, att finansministern särskilt pointerar, hurusom det är »ett känt förhållande, att, då fråga är om höjning av tullen å viss vara, en stark ökning av importen plägar inträda, så snart möjligheten av en höjning i tullsatsen blivit bekant». Detta är utgångspunkten för resonemanget, och jag finner detta, såsom jag redan sagt, fullkomligt riktigt. Då man nu söker uppskjuta den slutliga behandlingen av frågan, måste jag ställa till mig det spørsmålet: Är det icke så, att genom en sådan åtgärd grunden till en betydande del, vad årets inkomster beträffar, verkligen ryckes undan? Det är känt för dem, som ha haft anledning att närmare studera dessa förhållanden, att under tider, då frågan om en förhöjd tullsats legat uppe eller av andra anledningar efterfrågan på en viss vara blivit ökad, en stegrad import ägt rum. Jag erinrar mig mycket livligt, hurusom, strax månaderna före det exportförbud på kaffe trädde i kraft år 1915 eller 1916, en kolossal import av kaffe till vårt land ägde rum. Det var dock icke blott svenska affärsmän, som spekulerade i den ökade efterfrågan, utan jag vågar påstå, att det i stor utsträckning även var utländska sådana, som spekulerade på detta sätt. Jag ber att i det avseendet få fästa herrarnas uppmärksamhet på att ett likadant läge kan komma att inträffa, ja, jag vågar i mer bestämd form säga, kommer att inträffa, därest riksdagen här i dag skulle besluta ett uppskjutande av avgörandet till en senare tidpunkt.

Några siffror på de lager, som för närvarande ligga i hamnstäderna i de största exportländerna för kaffe, kunna i någon mån belysa denna sak. Enligt de sista uppgifterna ligga i Santos lagrade 3,5 miljoner säckar kaffe, och i Rio uppgår motsvarande siffra till c:a 500,000 säckar.

Det är alldeles uppenbart, att dessa firmors representanter i vårt land snart, ja, jag vågar påstå, redan under morgondagens lopp komma att kabla över underrättelsen om det beslut, som riksdagen här eventuellt fattar om uppskov med ärendet till en senare tidpunkt. Dessa firmor skola säkerligen, åtminstone i viss utsträckning, be-

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.*
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

gagna sig av den möjlighet, som här finnes att spekulera i ökad efterfrågan på denna vara under den tid, som återstår, till dess riksdagen går att fatta sitt definitiva beslut.

På samma sätt skedde under början av kriget. Amerikanska firmor skickade stora poster på 50 å 100,000 säckar till Sverige, vilka de sedan sålde till alltjämt stegrade priser och varpå de inhöstade stora vinster. Detsamma komma naturligtvis även svenska affärsmän att vilja göra. Jag skulle i detta fall vilja fråga, om det är något så orimligt och omöjligt att tänka sig, att en person, som nu en gång är affärsman, också begagnar sig av de lagliga möjligheter, som finnas att göra en förtjänst eller, rättare sagt, att öka sin omsättning och begagna sig av konjunkturen och därmed också öka sina inkomster. Denna synpunkt har för mig varit av en ganska stor betydelse, då det gäller denna frågas avgörande här i dag.

Här har från olika håll, särskilt från herr Lindmans sida, anförts, att en viss återhållsamhet måste inträda, även om ärendet icke avgöres i dag, därför att prisen alltjämt falla och affärsmännen därför äro rädda för att spekulera i denna artikel. Ja, jag skall icke taga kammarens tid i anspråk för att upprepa någon statistik på detta område, men i ett fall skulle jag mycket lätt kunna uppvisa, att vi verkligen ute på världsmarknaden kommit så långt, att vi snart befinna oss i den lägsta punkt, som vi strax före kriget hade uppnått. De siffror, som i detta avseende anfördes av herr Fabian Månsson, vill jag emellertid bestämt underkänna. Jag är övertygad om att, om jag sedan privat får tala med herr Månsson, jag snart skall vederlägga hans påstående i det hänseendet. De noteringar, han anförde, gälla i verkligheten icke någon reell vara eller någon vara, som finns, utan han omnämnde terminsnoteringar, som avse obefintlig vara och i varje fall sådana kvalitéter, som det svenska folket aldrig importerar eller använder. Under alla förhållanden är prisläget sådant, att de utländska affärsmän, som ligga inne med stora lager i hamnstäderna, ha all anledning att använda sig av konjunkturen, väl vetande att de genom de konsignationssändningar till vårt land, som de kunna göra, dels bli av med lager, som nu äro abnormt stora, dels använda sig av konjunkturen för att få högre pris än vad som under andra förhållanden skulle kunnat uppnås.

Beträffande den föreslagna tullsatsen är ju att märka, att — såsom också blivit anført — dennas höjd spelar den allra största roll för spekulationen. När det har varit fråga om en obetydlig höjning, är det ju klart, att då ett större lager också medför betydliga ränteutgifter, detta i sin mån måste bidraga till att borteliminera den eventuella förtjänst eller de högre priser, som man skulle kunna utfå genom att erhålla högre betalning för varan, sedan den högre tullsatsen trätt i kraft. Då det emellertid i detta fall gäller en tullsats, som utgör, visserligen icke 110 %, men låt oss säga 80 å 90 % av det pris, som de lägre kaffekvalitéerna för närvarande betinga ute på världsmarknaden, måste man säga sig, att detta är ett faktum att räkna med, och som i varje fall spelar en betydande roll.

Jag vill slutligen, herr talman, — jag skall inskränka mig till

detta — dock säga, att om frågan här i dag faller, beror det icke på att riksdagen, åtminstone icke alla i riksdagen, äro övertygade om det lämpliga eller olämpliga i att höja kaffetullen, utan fastmera därpå, att båda dessa propositioner från början blivit så underligt lagda och framkommit vid en så olämplig tidpunkt, att detta är egentliga orsaken till att de nu falla.

Genom att antaga propositionen vid slutet av riksdagen har man, som jag redan antytt, borteliminert en betydande del av den inkomst, som skulle komma statsverket till godo under loppet av detta år, och vad nästa år beträffar, är det ju möjligt att då eventuellt framkomma med frågan och behandla den på ett annat sätt, som mera är förenligt med statsverkets verkliga intressen.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag åhörde med synnerligen stort intresse den siste ärade talarens anförande, men jag kan icke hjälpa, att jag tyckte han kom till det resultatet, att om vi nu icke skulle återremittera utskottets betänkande, utan redan nu avslå den kungl. propositionen, skulle vi i stället kunna göra något nästa år, om det behövdes, men manntro icke alldeles samina skäl, som nu upprepas, då skulle kunna framdragas med givetvis lika mycken eller lika liten beviskraft som nu. Jag kan icke se, att det skulle göra någon skillnad, vid vilken tidpunkt man till äventyrs skulle vilja ändra kaffetullen. Om man någon gång skulle ändra kaffetullen, är det alldeles solklart, att vid själva övergångstillfället, då tullen ändras, de påtalade förhållandena måste uppstå, nämligen att något av den beräknade vinsten slinker statskassan förbi. Jag kan icke se, att det skulle bli värre nu än det skulle bli nästa år.

Vid 1910 års riksdag — jag var även då närvarande i kammaren — förelåg ungefär samma slags debatt. Utskottsutlåtandet remitterades den gången tillbaka till utskottet, dock med den skillnaden, att utskottet då tillstyrkt en förhöjning. Mot slutet av riksdagen återkom frågan, men någon höjd kaffetull kom ändå icke till stånd, så den gången fingo spekulanterna klorna tämligen klippta. Det är icke alldeles uteslutet, att detsamma kan hända nu, så att jag kan icke, som den siste talaren tycktes göra, se någon våda i att återremittera frågan till utskottet.

Vad herr Månsson yttrade gentemot vad jag sade i mitt första anförande, skall jag gå förbi. Det kan bli riskabelt att hemöta herr Månsson efter det omdöme, vi av honom fingo härom dagen. Dock vill jag rikta den ödmjuka bönen till herr Månsson, att han ville citera mig någorlunda som jag yttrat mig. Mer fordrar jag icke.

Herr Eriksson i Grängesberg kom naturligtvis också in på sparsamhetstemat, men ville redan nu reservera sig i en punkt, där han ville höja utgifterna. Ja, jag tror verkligen, att skulle jag gå till kammarens alla ledamöter och fråga: »Är ni sparsam?», så skulle de svara: »Jo, för all del, det är vi, men till den och den

*Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)*

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

saken måste vi ha högre anslag.» Det är ju klart, att börjar man reservera sig, den ene för ett och den andre för ett annat, där man vill ha högre anslag, kommer man icke till någon effektiv sparsamhet. Det var sannolikt icke småmutor, varmed herr Eriksson i Grängesberg ställer i utsikt att budgeten skall höjas på det område, som särskilt intresserar honom. Den åsyftade frågan är av yttersta intresse även för oss andra, ty det är en mycket viktig fråga, men hur man egentligen kan åberopa att man vill höja statsutgifterna på en viss punkt som skäl, då man på samma gång talar om att understödja sparsamheten, kan jag verkligen icke begripa.

Skälet till att jag begärde ordet var herr Hanssons i Stockholm anförande. Han underströk särskilt — jag hörde mycket noga på det — att alla, som talat för återremiss eller uppskov, därmed naturligtvis också hade till inre syfte att mot slutet av riksdagen genomdriva en högre kaffetull, mer eller mindre i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition. Jag vet verkligen icke, om herr Hansson är en riktig tankeläsare, så att han har patent på att kunna se människornas innersta tankar. Även om han dock icke tror oss fyra på vår reservation — vi ha nämligen aldrig reserverat oss till förmån för den kungl. propositionen — kanske det skulle hjälpa något för herr Hansson, att jag för två år sedan, då jag naturligtvis icke kunde förutse situationen i dag, uttalade alldeles samma sats, nämligen att jag icke kunde gå med på en höjning av finanstullarna, om icke staten ovillkorligen behöfde en sådan höjning för statsregleringen. Något annat har jag icke sagt. När jag den gången kunde göra ett sådant uttalande, skulle det väl vara ytterst märkvärdigt, om jag nu, när jag den här gången ställer mig bland reservanterna, som yrka uppskov med frågans behandling, liksom skulle säga inom mig: ja, kaffetullen skola vi genomföra under alla förhållanden. Jag tycker, att det är alls ingen rimlighet i en dylik tillvitelse mot oss fyra reservanter, och jag protesterar på det allra bestämdaste mot att denna beskyllning skulle vara riktig, ty vi vilja verkligen allvarligt pröva, huruvida en dylik höjning av kaffetullen behöves, när vi mot slutet av riksdagen skola göra upp förslaget till riksstat. Det är allvarligt menat och alls icke gjort i bedräglig avsikt eller för att lura några valmän eller riksdagsmän, och jag hoppas, att åtminstone detta mitt uttalande tages på allvar. Vi vilja verkligen pröva frågan på denna punkt, när den tiden kommer.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Här har i eftermiddag av såväl herr Lindman som herr Röing påpekats, att vi hava en sockerskatt, som lämnar statskassan ungefär lika mycket, som den nu proponerade kaffetullen skulle göra. Det vet jag. Jag har under hela den tid, jag setat i riksdagen, tittat på denna skatt med icke vänliga blickar. Jag har ansett, att den bort upphävas för länge sedan. Men det har icke varit möjligt att kunna få gehör för en sänkning av de indirekta skatterna, och därför har ingen framställning gjorts i den riktningen. Men om man på ett sådant livsmedel som socker tar en så pass stor skatt, som nu är

förhållandet, är det då rimligt att taga detta som försvar för att man bör lägga skatt även på en annan förbrukningsartikel? Det är uppenbart, att från mina utgångspunkter och från de utgångspunkter som herr Röing hade under sin första riksdagstid skulle denna sockerskatt naturligtvis tagas bort. Men om man nu icke av finansiella skäl kan yrka på den skattens borttagande, är det då rimligt att därför yrka på, att man skall införa en ny indirekt skatt? Jag tror det icke.

Herr Lindman förmenade att jag gjorde en demagogisk framställning, att jag framställde sammanhanget mellan ökningen av försvarshuvudtiteln och kaffetullen i valpolitiskt syfte. Det har jag icke gjort. Men jag har gjort mig själv och andra den frågan, huruvida man ändå icke måste ställa dessa saker i ett visst sammanhang med varandra. Jag kan icke se saken på annat sätt, när jag finner en ökning i försvarshuvudtiteln sedan i fjol på bortåt 50,000,000 kronor, under det att utgifterna icke kunna täckas medelst normala skattemedel utan man skall vara tvungen tillgripa skattemedel, som uttagas på indirekt väg. Jag måste uttala stor förvåning, missnöje och harm å de skattedragandes vägnar över ett sådant förslag.

Är det nu så, att en sådan jämförelse är demagogisk — vilket jag anser, att den icke är — då ber jag att få säga, att det finnes uttalanden av den ärade talaren och hans meningsfränder, som äro demagogiska i mycket högre grad.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att något ytterligare belysa mina skäl mot återremissyrkandet. Men herr Hamrin har sedan jag begärde ordet utvecklat de synpunkter, som jag tänkt anföra. Han påvisade, att tullen, om den beslutas i maj månad, säkert icke i år kommer att ge statskassan någon väsentlig inkomst, och han påpekade, vad jag även framhöll, nämligen att den ger jobbarna utomordentliga möjligheter till att göra försök att förtjäna pengar. Om de sedan lyckas blir en annan sak. Jag har endast velat säga dessa ord som replik.

När nu första kammaren med tre rösters majoritet avslagit den kungliga propositionen, så är det väl icke skäl i att överlägga här längre. Vi få se, huru voteringen utfaller i denna kammare. Jag hoppas för min del, att utgången blir densamma som i första kammaren. Jag vidhåller mitt förut framställda yrkande.

Hans excellens, herr statsministern, friherre De Geer: Herr talman, mina herrar! Det tjänar ju ingenting till att förlänga diskussionen, då första kammaren redan avslagit återremissyrkandet. Jag vill endast yttra några få ord med anledning av vad som helt nyss förekommit här i kammaren.

Det var en ärad talare, som förvånade sig över, att finansministern så lätt har kunnat frånträda sin ståndpunkt och förklara sig åtnöjdas med en återremiss av frågan. Ja, den saken är ju ganska tydlig. Litet var har ju här väl kunnat förstå, att ett bifall

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

nu var uteslutet, och hellre än att då driva på saken och försöka få igenom någonting, som man visste var omöjligt, ansåg finansministern och regeringen i övrigt, att det vore bättre att nöja sig med ett uppskov för att frågan skulle kunna bli prövad en gång, då man bättre kunde överblicka behovet av denna skatt.

Vidare har någon talare uttryckt den förmodan, att i det uppskov, som regeringen önskade, skulle ligga en viss föresats att försöka genomdriva kaffetullen längre fram under riksdagen, när detta möjligtvis kunde gå lättare. Därtill vill jag endast säga det, att regeringen anser varken kaffetullen eller några andra tullar som någonting i och för sig gott utan anser dem som nödfallsåtgärder för att skaffa pengar, då det behövs.

Vidare har det sagts — jag vet icke, om det sagts här offentligt i denna diskussion — men någon har sagt mig, att det av många kammarens ledamöter befarades, att regeringen skulle hava några avsikter att med tillhjälp av kaffetullen kunna *sänka* inkomskatteprocenten. Gentemot detta vill jag endast säga, att några sådana planer hava icke funnits hos regeringen. Tvärtom har man ansett, att den skatteprocent, som nu finnes, måste man vidhålla. Man har också i likhet med föregående års bevillningsutskott ansett, att utan tvingande skäl kan man icke *höja* densamma nu, då industri och näringar redan äro så betungade, att detta skulle bli ödesdigert icke endast för företagarna utan även för alla dem, som hava sitt arbete hos dessa företagare.

Då saken nu måste anses fallen, skall jag icke närmare beröra alla de farhågor, som uttalats för följderna av att detta förslag skulle bli vilande. Bland allt annat har man hållit före att detta skulle inverka på riksdagens böjelse att iakttaga nödig sparsamhet i fråga om utgifterna. Jag har för min del aldrig kunnat tro, att den majoritet, som nu dikterar riksdagens beslut, skulle av dessa hägrande miljoner från kaffetullen låta inverka på sig så, att den icke skulle taga nödig hänsyn till den sparsamhet, som under dessa bekymmersamma tider nödvändigtvis måste iakttagas. och att den av dessa miljoner skulle låta förleda sig till några överflödigheter. Jag har trott, att denna majoritet måste komma att sakligt pröva de uppgifter, som föreligga, utan att förledas av kaffetullens möjligheter.

Den saken har nu icke något aktuellt intresse, och jag skall därför icke heller upptaga kammarens tid med att inlåta mig på de farhågor, som uttalats för ett större jobberi i kaffeaffärer. Saken har ju numera ingen praktisk betydelse.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n : Herr talman! I det läge frågan kommit genom första kammarens beslut och det således blott gäller för andra kammaren att taga ståndpunkt till antingen avslag eller bifall, eftersom frågan om återremiss är betydelselös, skall jag icke vidare taga kammarens tid i anspråk, men jag nödgas likväl säga ett par ord till herr Lindman — tyvärr hörde jag icke början av hans anförande, då jag icke var närvarande i kammaren. Han

framkastade det spörsmålet, varför man icke, när man lägger skatt på socker, även skall lägga skatt på kaffe? Jag förstår icke logiken i herr Lindmans anförande. Man belastar redan de obemedlade med skatt på socker, och det förefaller mig vara en oriktig skatt; skall man då lägga ännu större skatt på dessa obemedlade? Det talesättet, tål du detta, så tål du nog mer, är ett talesätt, som bör förkastas. Vi hava försökt att genom skatteavdrag, familjeavdrag o. s. v. lindra inkomst- och förmögenhetsskatten och även kommunalskatten för de mindre bemedlade. Nu söker man taga bort effekten härav genom att lägga en skatt på icke allenast de mindre bemedlade utan även på dem som icke hava några inkomster alls eller åtminstone icke hava så mycket som de behöva för sina levnadsomkostnader. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid herr Lindman.

Herr Winkler förebrådde mig för att jag gjorde mig till riddare för de fattiga. Herr Winkler! Ni gör er till riddare för storkapitalet, då ni anser, att man måste nedsätta inkomst- och förmögenhetsskatten, och jag förmenar icke Eder att intaga denna ställning, men förmena då mig icke heller att jag försöker bevaka deras intressen, som icke tyckas hava några försvarare hos herr Lindman och hans parti. Jag förbehåller mig den rättigheten.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! Jag skall endast säga ett enda ord till herr Hamrin, som hade den otroliga djärvheten, vilken verkligen slår rekordet i kammaren, att betvivla mina siffror, som jag nyss anförde. När jag stod här förra gången i talarstolen, hade jag Svenska Dagbladet i handen med noteringarna från i förrgår. När jag står i dag här, har jag för att förebygga möjliga korrekturfel Svensk Handelstidning. De av herrarna, som vilja kunna här få taga del av en arbitragebok, som jag har här. Ni kunna få låna den och räkna bäst ni vilja. Jag tycker, att det över huvud taget icke är lämpligt att under sådana förhållanden komma och säga att uppgifterna icke äro riktiga. Herr Hamrin säger, att det gäller skenköp, det gäller varor som icke existera. Nej, herr Hamrin, det gäller locovaror, och en locovara skall inom åtta dagar levereras till hamn, när den köpts på börs, eller också skall köparen hava skadeersättning för sin förlust. Så är det med den saken. Och om någon vill taga reda på, huru dessa leveranser vid varje locoförsäljning på börsen pläga ske, så skall han finna att man även noterar leveransförsäljningar på längre tid till mars, april, maj, juni o. s. v., och ser man på dem, finner man, att de noteras i stället för till 6. $\frac{7}{16}$ cents per pound till 6,20 cents per pound, vilket gör ytterligare 3 öre mindre, d. v. s. kaffet kommer att kosta mellan 69 och 70 öre med nuvarande dollarkurs, gårdagens noteringspris. Kom icke och säg, att siffrorna icke äro riktiga, när jag står här och har börsnoteringarna i handen!

Sedan kommer herr Hamrin och säger, att det gäller en vara, som vi icke hava i Sverige. Han menar naturligtvis kvaliteten, det gäller Rio nr 7. Jag skall icke här närmare ingå på klassificeringen av kaffesorterna, ty det är nämligen en hel vetenskap, när vi komma

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

in i börstekniken i det avseendet. Jag vill endast säga herr Hamrin, att de usla kaffesorter, som svenskarna dricka, äro nått upp de sämsta, som stå att uppdriva. När herr Hamrin allt emellanåt kommer till Köpenhamn och tar sin kopp kaffe där, så blir han förvånad och tänker: vad är det här för en vara, det är ju en berusningsdryck emot det som vi hava i Sverige. Vi hava ofta resonerat om detta både i tullkommittén och bevillningsutskottet, och vad säger man? Jo, man säger från handelshäll, att den vara, som danskarna dricka är så fin, att den helt enkelt icke efterfrågas i Sverige. Det är börsens skrotvara vi få i Sverige. De finare sorterna, som äro högre i pris men ojämförbara i kvalitet, få danskarna. Så är det med den saken.

Herr E d é n: Herr talman! Jag hade ursprungligen begärt ordet för att tillkännagiva, att jag om också icke utan betänkligheter var villig att biträda yrkandet om återremiss. Jag har nu ingen anledning att gå närmare in på skälen härför, ty förhållandet är ju, att första kammaren avslagit yrkandet om återremiss, och ett beslut om återremiss av denna kammare skulle då icke hava någon verkan. Något yrkande i den riktningen kan jag sålunda för min del numera icke göra. Jag kan under sådana omständigheter inskränka mig till den anmärkningen, att när jag trots betänkligheter hade varit villig att yrka återremiss eller att förena mig om yrkandet på återremiss, så var det sannerligen icke med några sådana avsikter, som lagts in i detta yrkande av en talare på Stockholmsbanken, nämligen att var och en som biträdde återremissyrkandet därmed skulle hava direkt eller indirekt givit på hand ett bifall till den kungl. propositionen. Jag har från allra första början haft klart för mig, att denna proposition sådan den förelåg icke kunde bifallas. Jag har vid alla övriga tillfällen, då kaffefrågan varit uppe, röstat emot förhöjning av kaffetullen, och jag skulle icke heller vid denna riksdag hava tvekat att ögonblickligen rösta för avslag, om icke det finansiella nödläget varit sådant, att jag dock ansett det varit tillbörligt att bereda tillfälle till att överblicka statsregleringens ställning, innan man fattade det slutliga beslutet. Under alla förhållanden har jag för min del ansett, att en höjning i den proportion regeringen har tänkt sig vara otänkbar, och att av denna höjning endast en bråkdel, kanske en mindre bråkdel hade möjligen kunnat ifrågasättas; och slutligen har det varit min förhoppning, att man vid riksdagens slut i alla händelser, trots återremissen, hade kunnat stanna för avslag på grund av de besparingar, som då blivit gjorda, och eventuellt de andra inkomster, som då också hunnit framskaffas. Nu ligger som sagt hela denna fråga om återremiss bakom oss, det återstår endast spörsmålet bifall eller avslag å den kungl. propositionen. Jag ber då att få tillkännagiva, att under de förhållanden som därmed inträtt finns det för mig icke den ringaste tvekan om att jag måste följa bevillningsutskottet. Jag kommer att i nuvarande situation rösta för bifall till utskottets betänkande och sålunda för avslag å den kungl. propositionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. höjning
av tullen å
kaffe.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Omröstningen utföll med 113 ja mot 79 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst m. m., dels ock väckt motion angående ändrade bestämmelser om taxering för barns inkomst.

Ang.
ändringar i
bevillnings-
förordningen.

Efter föredragning av *punkten 1*) yttrade

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Jag har icke tagit till ordet vid föredragningen av detta ärende för att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag har i stället tagit till ordet för att påminna andra kammaren om att de beslut, som vi nu skola gå att fatta, äro en följd av det så kallade kommunalskattebeslutet vid förra årets riksdag.

När jag för min del anser, att det beslut, som fattades av riksdagen i kommunalskattefrågan vid förra årets riksdag, skall komma att visa sig ödesdigert för vårt land, och när, som jag förvissat mig om, onda verkningar av detta beslut komma att uppstå, borde det kunna vara ett varnande exempel för den svenska riksdagen, och därför har jag icke kunnat underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på detta ärende, ty det kan icke vara riktigt, att det begravas i tystnad, vilket annars skulle blivit fallet.

Låt mig ett ögonblick erinra om frågans förhistoria. Vi känna allesammans till, hurusom riksdagens majoritet pressade fram det så kallade provisoriet. Det pressades fram mot, praktiskt taget, alla sakkunnigas på området i detta land mening, det höjdes mot beslutet varnande rop, man varnade för principen, man varnade för

Ang.
ändringar i
bevillnings-
förordningen.

(Forts.)

konsekvenserna, men alla dessa varningar förklingade ohörda; riksdagens majoritet tog ingen hänsyn till dem. Detta beslut har trätt i kraft den 1 januari i år. Beslutet skall börja att något tillämpas under denna månad vid självdeklarationerna.

Men innan detta beslut sålunda börjat att tillämpas, fann den nuvarande regeringen anledning att framlägga en proposition om förändringar i förslaget, förändringar som voro avsedda att träda i kraft innan detta beslut på allvar hade kommit att tillämpas. I det betänkande, som ligger på kammarens bord och som vi nu om en liten stund skola besluta om, finnas upptagna en hel rad av punkter, rörande vilka det är nödvändigt, att riksdagen beslutar ändring i det beslut, som fattades förra riksdagen. De allra flesta av dessa förändringar äro sådana av teknisk art, som man kanske icke har anledning att närmare dröja vid. Så mycket skulle jag dock vilja säga, att även dessa tekniska missgrepp, som riksdagens representanter förra året gjorde sig skyldiga till, komma att verka oerhört förvirrande på taxeringsförfarandet i vårt land. Men det är icke fråga enbart om sådana tekniska missgrepp, som vi stå i färd med att rätta till, det finns till och med en sak, som berör själva kärnpunkten i riksdagsprovisoriet. Alla erinra vi oss ju, att själva den grundläggande principen i fjolårets beslut var, att först skulle av våra fastighetsägare uttagas en fastighetsskatt efter 6, resp. 5 procent av taxeringsvärdet, men därefter skulle dessa 6 resp. 5 procent få lov att gå i avdrag på fastighetsägarens inkomst av fastigheten. Då funno våra myndigheter vid granskningen av denna punkt, att den del av 11 § bevillningsförordningen, som handlar om detta förhållande, har fått en sådan formulering, att den kan giva anledning till högst märkvärdiga tolkningar. Nu veta vi allesammans, att, när det gäller kommunalskatterna, arrendatorn av en egendom är skyldig att för denna betala fastighetsskatt. Paragrafen hade emellertid icke fått bättre formulering, än att den mycket väl kunde tolkas på det sättet, att fastighetsägaren, som ju har skyldighet erlägga skatt till kommunen för arrendesumman, kunde få lov att låta dessa 6 % gå i avdrag på sin arrendeinkomst, och att arrendatorn skulle vara tvungen att betala först hela fastighetsskatten och därefter sin inkomstskatt. Inom bevillningsutskottet har man haft den uppfattningen, att detta icke kunde vara riksdagsmajoritetens mening, och därför har man gått åstad och rättat till denna punkt, så att det icke skulle bliva alltför horribla verkningar av densamma. Så mycket torde dock kunna sägas, att trots det riksdagen i dag härvid vrider rätt vad som vreds galet i fjol, det ändock torde bli sådana konsekvenser av denna paragraf, som ingen drömt om.

Nu skola vi sålunda på ett tiotal punkter rätta till förra årets missgrepp, men är det någon som tror, att vi därmed nått fram till slutet? Nej, det har redan bebådats, att regeringen är i färd med att utarbeta en ny proposition, som kommer att föreläggas årets riksdag och som avser ytterligare en mängd förändringar i skatteförordningarna. Vad vi nu skola besluta om är sådant, som icke

tål uppskov utan som genast måste avgöras för att ändringarna skola träda i kraft redan vid årets taxering. Men vad som kan uppskjutas det kommer, förmodar jag, i nästa proposition.

Vi ha vidare fått veta — vi ha sett det i pressen — att ehuru en skrivelse avläts av förra årets riksdag till regeringen med hemställan, att regeringen måtte utreda frågan om avdrag för skogsaccis, denna fråga alltjämt tyckes vara lika långt från sin lösning som den var förra året.

Jag skulle över huvud vilja tro, att i den mån, det förhastade riksdagsbeslutet kommer att träda i tillämpning, man skall därvidlag hitta det ena felet efter det andra, så att man till slut nästan måste säga, att det var felaktigt alltihop. Om man åter vill på grund utav det som *nu* föreligger i betänkandet — och det är ju icke så mycket — draga några slutsatser beträffande kommunalskatteprovisoriets verkningar, tror jag man kan säga två saker.

Till en början komma alla dessa förändringar, som nu vidtagas, att, som jag redan en gång sagt, verka oerhört förvirrande på taxeringsförfarandet, de komma att trassla till taxeringen på ett ohyggligt sätt. Jag tager bara ett exempel. På grund av ett felgrepp vid förra årets riksdag fingo vi plats för avdrag för värdeminskning på ena bilagan till C II på deklarationsformuläret. Alla de som driva näring och föra handelsböcker, komma då att i sina deklARATIONER göra ett sådant avdrag. Detta avdrag är emellertid icke tillåtet, och det medgives nu taxeringsmyndigheterna att icke behöva meddela den skattskyldige, om man på denna grund gjort en avvikelse från deklARATIONEN. Var och en förstår, huru stor andran och huru mycket trassel detta skall medföra — och detta är dock bara en sak; det finns många andra av liknande beskaffenhet. Riksdagens beslut av förra året kommer sålunda att försvåra vårt taxeringsförfarande i oerhörd grad, och skola vi sedan undan för undan år efter år, så länge detta provisorium verkar, göra förändring på förändring, blir det sannerligen icke roligt att vara taxeringsmyndighet i detta land. Detta är den ena sidan av saken.

En annan följd av riksdagens beslut, vilken man redan nu kan förutse, är, att beslutet på ett högst betänkligt sätt undergräver riksdagens prestige. Här rusar riksdagen tvärtemot Kungl. Maj:t, tväremot myndigheterna åstad och gör upp sitt eget kommunalskatteförslag, och när detta förslag sedan blir lag och skall tillämpas i praktiken, visar det sig, att det är så tekniskt ofullkomligt, så dåligt, att det är en skam åt det. Den skammen faller på riksdagen. Jag hoppas, att detta exempel i den svenska riksdagens historia skall bliva enastående och i varje fall icke alltför ofta upprepas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2)–5).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
ändringar i
bevillnings-
förordningen.

(Forts.)

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Lovén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I Kungl. Maj:ts nädiga proposition nr 254 till riksdagen 1914 föreslogs all tillverkning av tobaksvaror överlämnad till ett monopolbolag, enligt vissa av riksdagen fastställda grunder. I huvudsak blev Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen bifallet.

I den förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, som blev riksdagens beslut, förekomma inga detaljerade bestämmelser om huru stor rabatt som skulle tillerkännas de tobakshandlare med tobaksvaror, som vid monoopolets ikraftträdande eller sedermera tillkommo.

Hur nödvändig en sådan rabatts fastställande av riksdagen hade varit, visar sig nu, då den försäljningsrabatt, som av tobaksmonopolet lämnas till återförsäljarna, är så låg, att de handlande, som hava tobakshandeln till sin huvudsakliga eller enda utkomst, äro ställda inför ett formligt nödläge, då deras vinst å rörelsen icke giver dem möjlighet att kunna nödtorftigt existera. Att några få större försäljare av tobaksvaror av sin rörelse ha en relativt stor, till och med mycket hög inkomst, förändrar icke det faktum, att omkring 90 % av de tobakshandlare, som huvudsakligen försälja tobak, icke hava skälig inkomst av sin rörelse.

Att en fara kunde föreligga, att monoopolet i en framtid icke skulle lämna skälig rabatt åt detaljhandlarna i tobak, framkom också under ärendets behandling i riksdagen.

Redan i statsrådets och chefens för finansdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet vid ärendets föredragning skymtar denna farhåga fram. Statsrådet yttrar där, »att återförsäljarna äga vid sina inköp tillgodonjuta rabatt, avsedd att täcka deras försäljningskostnader och bereda dem vederbörlig försäljningsvinst».

Dessa försäljningskostnader hava nu stigit till en sådan höjd, att försäljningsvinsten i allt för många fall icke medgiver möjlighet för handlanden att livnära sig. Det är hyror, skatter, bränsle, lyse m. m., som göra, att den nu gällande rabatten icke lämnar någon skälig vinst.

I nådig remiss över det inom finansdepartementet utarbetade monopolförslaget anför kommerskollegium bl. a. »att förslaget icke gäve någon ledning beträffande de kreditförhållanden och rabattsatser, vilka monopolförslaget skulle tillämpa vid uppgörelse med detaljhandlarna. Då bolaget komme att intaga en maktställning gentemot de enskilda handelsidkarna, som lätt kunde tänkas utnyttjad så, att handlandenas nuvarande (dåvarande) vinstmöjligheter bleve väsentligen avkortade, borde enligt kommerskollegii mening trots de garantier mot ett sådant maktmissbruk, som kunde tänkas ligga i bl. a. styrelsens sammansättning, vissa bestämmelser rörande kreditmöjlighet och minimirabatt inryckas i författningarna till verksamt skydd för idkarna av ifrågavarande förslag av handelsrörelse».

Statsrådet och chefen för finansdepartementet invände här emot, »att generella bestämmelser svårigen kunde meddelas. utan borde kredit- och rabattförhållandena få fritt gestalta sig i de former, som av omständigheterna betingas. — — — Ett fullt tillfredsställande korrektiv mot möjliga missförhållanden i nu ifrågasvarande hänseenden torde emellertid ligga i det sätt, varpå bolagets styrelse skall vara sammansatt. Betydelsen av den garanti mot möjliga maktmissbruk från bolagets sida, som härigenom erbjuder sig, torde, ehuru visserligen av kommerskollegium beaktad, likväl i viss mån hava blivit underskattad. De av staten utsedda styrelseledamöterna, vilka på grund av ordförandens utslagsröst alltid kunna förskaffa sig majoritet i styrelsen, *äro givetvis ansvariga för, att bolaget icke låter några dylika maktmissbruk komma sig till last utan i förhållande till de enskilda handlandena liksom ock eljest i sina göranden och låtanden förfar på ett sätt, som kan anses stå fullt i överensstämmelse med billighetens fordringar.* Den synnerligen skarpa statskontroll, varunder bolaget sålunda enligt förslaget är ställt, torde enligt min uppfattning vida bättre än några allmänt hållna författningsbestämmelser om rätt till kredit och minimirabatt vara ägnad att erbjuda de enskilda handelsidkarna *det skydd, varav de efter monopolagstiftningens genomförande till äventyrs kunna vara i behov.*»

Interpellation.
(Forts.)

Jag har tillåtit mig att här ovan kursivera några radur av statsrådets yttrande, enär de äro ägnade att noggrant uppmärksammas av alla, icke minst av nuvarande styrelsen i monopolbolaget, som, av skäl, vilka jag icke känner, icke velat vara med om »billighetens fordringar» beträffande tobakshandlarna.

I motioner till riksdagen uttalades likaledes farhågor för att tobakshandlarna skulle få väsentligt nedsatta existensmöjligheter. Så anför herr Karl Hildebrand i motion nr 261. II kam. 1914: »— — — Ännu ett exempel på missbruk av ordet frihet må anföras. Å sid. 69 säges, att monopolbolagets rabatter till återförsäljare skola 'ordnas genom frivilliga överenskommelser mellan tillverkare och återförsäljare'. Dessa senare *måste* taga sina varor från monopolbolaget, eftersom import omöjligen kan löna sig. *Monopolbolagets* frihet är därför oomtvistlig vid rabatternas bestämmande, under det att återförsäljarna nödgas taga bolagets villkor. De hava intet annat val, och 'friheten' blir för dem en tom fras. — Konsumentrabatterna skola försvinna och motsvarande minskning göras i rabatterna till minuthandlarna — Jag har redan omnämnt, att rabattsatserna skola bestämmas genom 'frivilliga överenskommelser', vilket här betyder detsamma som att monopolbolaget kan enväldigt föreskriva sina villkor.» Liknande farhågor uttalas i motion av Palmstierna, Gustaf Nilsson m. fl.

Särskilda utskottet nr 3, som behandlade den kungl. propositionen, gick frågan om skäligen rabatter till detaljisterna ännu närmare in på livet än vad statsrådet och chefen för finansdepartementet gjorde. Utskottet anför nämligen, »— — — att riksdagen uttryckligen hos Kungl. Maj:t anhåller om åläggande för de av

Interpellation. Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse, att, i vad på dem ankommer, tillse, att bolaget gentemot de enskilda handlandena i såväl det ena som det andra hänseendet förfar på ett sätt, som kan anses stå i överensstämmelse med billighetens fordringar — — *dels ock* sådana försäljningsförmåner lämnas återförsäljare, att dessa i vad på monopolbolaget beror och med hänsyn till rådande förhållanden inom tobakshandeln må äga möjlighet att förvärva skäligen inkomst av densamma». Utskottet slutar sitt utlåtande angående denna sak med att anföra, att monopolbolaget helt naturligt skall vara oförhindrat att vidtaga de förändringar, som en rationell skötsel av bolagets rörelse må anses påkalla, men att sådan förändring »bör ske med nödig varsamhet och under behörigt iakttagande av handlarekårens berättigade intressen». I utskottets yrkande är även denna framställning om rabatten preciserad.

I debatten i båda kamrarna vid ärendets behandling gjordes uttalanden, som visserligen drogo i starka tvivelsmål, att monopoliet skulle tillgodose detaljhandlarnas berättigade krav, men som hårt tryckte på statens möjlighet och *oavvisliga skyldighet* att skydda handlandena för en så låg rabatt, att de utsattes för umbäranden och nöd. I andra kammaren påpekade särskilt herr Gustaf Nilsson, att rabattvillkoren icke kunde i förordningen fastställas, enär det vore stor skillnad på den, som skall uteslutande leva av försäljningen av tobaksvaror, och den, som endast har cigarrhandeln som en bisak. Och därför bör för den förstnämnda gälla helt andra rabattsatser än för den sistnämnda. Han betonade även, att staten genom sitt inflytande i bolaget skulle se till, att skälig försörjningsmöjlighet beredes samtliga av handeln existerande i landet.

Jag har så utförligt relaterat, vad som förekommit vid frågornas förberedande och slutliga avgörande i riksdagen, därför att ingen skulle bestrida, att riksdagen vid frågan om tobaksmonopolets tillkomst uttryckligen sagt ifrån, att detaljhandlandena i tobaksvaror hade rätt att få en försäljningsrabatt, som gör det möjligt för dem att kunna existera på sin näring.

Så är emellertid icke förhållandet för närvarande för de s. k. specialtobakshandlarna, d. v. s. dem, som uteslutande eller till huvudsaklig del försälja tobaksvaror. Den rabatt av 15 % de åtnjuta, giver icke den skäliga inkomst, som riksdagen avsett. En mycket stor procent av kåren har fått sina existensmöjligheter till ytterlighet försämrade. Den godtycklighet mot tobakshandlerekåren som kommit den till del från monolets sida, blir icke mera sympatisk därigenom, att det är staten, som indirekt profiterar därav. Försäljare av andra varor och sådana, som arbeta under liknande omständigheter som tobakshandlarna, hava en avsevärt högre försäljningsrabatt än vad som kommer tobakshandlarna till del. Jag är av den bestämda övertygelsen, att rabatten för specialtobakshandlarna mycket väl kan höjas med några procent, utan att tobaksvarorna behöva ökas i pris med ett enda öre.

Då tobaksmonopolet, alldeles i motsats till vad handlarekåren själv vidhåller och anser sig kunna bevisa, anser den nuvarande rabatten lämna skäligen försäljningsvinst, torde det lämpligaste vara, att denna sak bleve föremål för en opartisk undersökning av opartiska köpmän och representanter för konsumenterna. Så mycket mera som dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet vid föredragning av propositionen yttrade, »att kredit- och rabattförhållandena borde få fritt gestalta sig i de former, som av omständigheterna betingas». Och att omständigheterna nu äro sådana, att en revision av rabattsatserna för tobaksvarorna är nödvändig, torde vara uppenbart för alla.

Interpellation.

(Forts.)

Då den i ekonomiskt betryck varande tobakshandlarekåren icke synes kunna få rättelse på annat sätt än genom åtgärder från regeringens sida, så tillåter jag mig att med andra kammarens medgivande till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rikta följande spörsmål:

1) Vill herr statsrådet medverka till, att Kungl. Maj:t genom en kommitté, sammansatt av opartiska köpmän och representanter för konsumenterna, eller på annat lämpligt sätt skyndsamt låta utreda, huruvida tobakshandlarna under nuvarande förhållanden kunna anses hava möjlighet att förvärva skäligen inkomst av sin rörelse?

2) Och om så icke visar sig vara förhållandet, vill herr statsrådet då medverka till, att Kungl. Maj:t vidtager de åtgärder, som kunna anses påkallade för att tillförsäkra tobakshandlarna denna deras rätt?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 42, till Konungen angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om beredande av medel till fortsättande av arbetena å kraftstationen vid Harsprånget; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelandet av tillstånd till lotteriföretag.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Johansson</i> i Brånalt	under 12 dagar fr. o. m. den 10 febr.,				
»	<i>Svensson</i> i Grönvik	» 8 » » » 11 »				
»	<i>Johansson</i> i Uppmälby	» 4 » » » 11 »				
»	<i>Edberg</i>	» 8 » » » 12 »				
»	<i>Gardell</i>	» 8 » » » 10 »				
»	<i>Uddenberg</i>	» 5 » » » 10 »				
»	<i>Brännström</i>	» 8 » » » 11 »				
»	<i>Lagerquist</i>	» 9 » » » 12 »				
»	<i>Hansson</i> i Gårda	» 6 » » » 10 »				
»	<i>Magnusson</i> i Tumhult	» 9 » » » 10 »				
»	<i>Ljungkvist</i>	» 8 » » » 11 »				
»	<i>Aarnseth</i>	» 8 » » » 12 »				
»	<i>Carlsson</i> i Gävle	» 4 » » » 11 »				
»	<i>Olsson</i> i Berg	» 8 » » » 11 »				
»	<i>Hansson</i> i Trollhättan	» 6 » » » 14 »				och
»	<i>Carlsson-Frosterud</i>	» 5 » » » 11 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 11 februari.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 66, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen låga pris; och

nr 67, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 52, med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. samt angående anslag till kontroll å lagens efterlevnad;

nr 54, angående anslag till Fredrika Bremerförbundets lant-hushållningsseminarium å Rimforsa; och

nr 62, angående utbetalande av visst statslån från egnahems-länefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 9 och 17 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 5.

Ordet lämnades nu till herr a n d r e v i c e t a l m a n n e n, som yttrade: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att bland två gånger bordlagda ärenden må vid morgondagens plenum först uppföras: statsutskottets utlåtande nr 9, därefter statsutskottets utlåtande nr 17, och sedan övriga ärenden i den ordning, de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter gav herr förste vice talman på begäran ordet till

Interpellation.

Herr Sjöström som anförde: Herr talman! Vid 1920 års riksdag beslöts att till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid statens järnvägar, postverket och vattenfallsverket anslå vissa medel utgörande för år 1921 10 miljoner kronor.

Avsikten därmed var *dels* att bereda statens tjänstemän bättre tillgång till bostäder, *dels* att i någon mån lindra bostadsnöden på orter, där denna var särskilt tryckande.

Sistnämnda önskemål synes genom åtgärder, som ensidigt företagits av kungl. järnvägsstyrelsen, vara bragt i fara. Sålunda har styrelsen tagit sig före att som oeftergivlig föresättning för bygge å en ort fordra, att vederbörande kommun tillhandahåller fri tomtplats.

I Göteborg pågår sedan någon tid underhandlingar emellan statens järnvägar och kommunen om tomtupplåtelse för byggandet av bostäder av ifrågavarande slag.

Under ärendets utredning hos byggnadsnämnden har drätselkammaren från distriktsförvaltningen fått emottaga en skrivelse, dagtecknad den 31 december 1920, däri förvaltningen på anmodan av järnvägsstyrelsen meddelat, att järnvägsstyrelsen i den framställning, styrelsen ämnade göra hos Kungl. Maj:t om uppförande av boställsbyggnader för statens järnvägars räkning, torde komma att föreslå Kungl. Maj:t, att sådana byggnader endast uppfördes vid platser, där antingen statens järnvägar redan ägde marken eller ock samhällena förklarade sig villiga att kostnadsfritt upplåta mark för ifrågavarande bostadsbyggande. I skrivelsen har distriktsförvaltningen vidare meddelat, att, därest Göteborgs stad icke skulle vara villig att kostnadsfritt upplåta mark för uppförande av ifrågavarande bostadshus, hade förvaltningen av järnvägsstyrelsen anmodats inkomma med förslag till bostadsbyggande i motsvarande utsträckning som i Göteborg vid annan lämplig plats, där erforderlig mark disponerades inom statens järnvägars eget område eller av resp. samhälle upplåtes utan ersättning.

Saken har väckt stor uppmärksamhet i orten. Ur en artikel *Interpellation.*
i tidningen Ny Tid tillåter jag mig citera följande: (Forts.)

»En byggnadsplan är uppgjord, och medel till dess realiserande finnas anslagna. Planen omfattar 50 lägenheter om 2 rum och kök samt 10 lägenheter om 3 rum och kök. Att dessa byggnaders tillkomst skulle innebära ett icke föraktligt tillskott i bostadstillgången skall villigt erkännas, men på samma gång må det sägas ifrån, att åtgärden blott skulle bli en ringa avbetalning på statens järnvägars skyldigheter i förevarande hänseende. S. J. ha i Göteborg enligt uppgifter, som vi inhämtat hos distriktsförvaltningen, 1,691 tjänstemän, av vilka 940 äro gifta. Häremot svarar en bostadstillgång, änke- och pupillkasshusen inberäknade, av 184 lägenheter. Om nu dessa 60 lägenheter tillkomma, så blir det likväl omkring 700 järnvägsmannafamiljer plus 750 ogifta tjänstemän, vilkas bostadsbehov framdeles får fyllas på den allmänna hyresmarknaden.

Man kan således tryggt säga, att järnvägsstyrelsen icke gör mer än sin enkla skyldighet, om den nu hjälper till att lätta bostadsbristen i Göteborg. Styrelsen har emellertid fäst som villkor för byggnadsplanens utförande, att Göteborgs stad släpper till tomter gratis — ett krav, som säkerligen icke kan på ett tillfredsställande sätt motiveras. Samma krav göres gällande på andra håll, och åtminstone i ett fall har det hänt, att då de kommunala myndigheterna vägrade fri tomtupplåtelse, har järnvägsstyrelsen avstått från att bygga och i stället beslutat sig för en annan stad, där man tydligen visat sig mer tillmötesgående. Drästelkammaren i Göteborg har erbjudit tomter på samma villkor som under krisen tillämpats för enskilda, nämligen halva priset, men detta vilja vederbörande icke gå in på utan insistera fortfarande på gratisupplåtelse. Om denna icke beviljas, är det troligt, att järnvägsstyrelsen beslutar bygga anorstädes.

Visserligen torde det vara Kungl. Maj:t, som i sista hand har att bestämma över byggnadsanslagets användning, men då det torde vara av vikt, att den förberedande utredning, som skall underställas Kungl. Maj:t, icke fastläses vid vissa ensidiga synpunkter, har jag ansett det nödigt att fästa regeringens uppmärksamhet på saken.

Jag får därför anhålla om kammarens tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1.) Är kungl. järnvägsstyrelsens krav på fri tomtupplåtelse för ifrågavarande bostäder föranlett av direktiv från Kungl. Maj:t?

2.) Därest så icke skulle vara för handen, anser herr statsrådet för sin del, att fri tomtupplåtelse bör vara nödvändig förutsättning för ifrågavarande bostadsbyggen?

3.) Därest även denna fråga skulle besvaras nekande, är herr statsrådet villig medverka därtill, att vederbörande verk erhåller förståndigande, att ifrågavarande medel böra användas på ett sätt, som bättre överensstämmer med avsikten vid anslagets beviljande?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 angående bevilning av fast egendom samt av inkomst m. m., dels ock väckt motion angående ändrade bestämmelser om taxering för barns inkomst;

från andra lagutskottet:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen den 19 juni 1919 huru avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall jämlikt vattenlagen bibehållas; och

från jordbruksutskottet:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Nilsson* i Tånga under 4 dagar fr. o. m. den 12 febr.,

» *Törnkvist* » 7 » » » 12 »

» *Jonsson* i Hökhult » 6 » » » 14 »

» *Hallén* » 2 » » » 12 »

» *Dalgren* » 8 » » » 12 »

» *Andersson* i Prästbo » 8 » » » 14 »

» *Alexandersson* » 8 » » » 12 »

» *Larsson* i Sjötorp » 9 » » » 13 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.